

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 35 - ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2011

Επιστροφές Αλκιβιάδου 229
185 36 Πειραιάς

σελ. 5

σελ. 10

σελ. 16

σελ. 20

- 3 **Η θέση μας**
Η φύλαξη των Μουσείων μείζον πρόβλημα για τη λειτουργία τους.
Της Σύνταξης
- 4 **Γνώμη**
Η Πολιτιστική Χορηγία μοχλός ανάπτυξης και δημιουργίας.
Του Προέδρου, Γιάννη Πολυχρονόπουλου
- 5 **Αρχιτεκτονικά**
Ο Πειραιώτης Δημήτρης Πικιώνης
Του Γιώργου Γάρδα, Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.
- 8 **Αρχαιογνωστικά**
Η κίνηση ανθρώπων και εμπορευμάτων στη Μεσόγειο, στην Αρχαιότητα
Του Γιώργου Σταϊνχάουερ, Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων
- 14 **Αρχαιολογικό Πανόραμα από την Ελλάδα και τον Κόσμο**
Επιμέλεια, Κωστή Μανωλάκη
- 16 **Ελεύθερες θέσεις**
Ιδιωτικά Εκπαιδευτήρια στον Πειραιά του 20ού αιώνα
Του Δημήτρη Κρασνικοδάκη
- 18 **Πειραιά και άλλα**
Του Παύλου Μπαλόγλου, Προέδρου Ομίλου Πειραιώς για τη Διάδοση της
Ελληνικής Γλώσσας και Γεν. Γραμματέα Φιλολογικής Στέγης Πειραιά
- 20 **Ιστορικά θέματα**
Νόμος Ροδίων Ναυτικός
Του Μιχάλη Βλάμου, Δικηγόρου ε.τ.
- 21 **Βιβλιοπαρουσίαση**
- 22 **Τα αγάλματα του Πειραιά. Νέα μεταλλουργική μελέτη 50 χρόνια μετά**
*Του Γιώργου Βαρουφάκη, Επίκουρου Καθηγητή Πανεπιστημίου Αθηνών,
Προέδρου Α.Ε. "Χαλκυουργική" (Αναδημοσίευση από το περιοδικό "Αρχαιολογία" τ. 117)*
- 23 **Ιστορία των ηέξεων, του Παύλου Μπαλόγλου**
- 24 **Εν τέλει... Σχολιογραφικά**

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου

“ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ”

Αλκιβιάδου 229, 185 36 Πειραιάς • Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς,
Τηλ. 210-4060000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Μουσών 66, 185 34 Πειραιάς
Τηλ.: 210-4130939

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΑΡΔΑ
ΠΑΥΛΟΣ ΜΠΑΛΟΓΛΟΥ
ΓΕΡ.-ΝΙΚ. ΜΠΟΥΓΑΣ

Το περιοδικό κυκλοφορεί εκτός εμπορίου.
Διανέμεται δωρεάν.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις
απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΑΤΕΛΙΕ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.
Κολλοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ “ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

- Δημαρχείο Πειραιά: Πλ. Κοραή 1
- Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά: Χαρ. Τρικούπη 31
- Βιβλιοπωλεία:**
 - Ελευθερουδάκης: Κων/νου Παλαιολόγου 13
 - Τσαμαντάκης: Καραολή & Δημητρίου 43
 - ΑΙΓΙΗΣ: Βασ. Γεωργίου Α΄ 11
 - PASSPORT: Καραϊσκού 119

Η φύλαξη των Μουσείων μείζον θέμα για τη λειτουργία τους

Εν ξέρουμε άλλη χώρα, που να έχει τόσα και τέτοια Αρχαιολογικά Μουσεία που φιλοξενούν αριστουργήματα της τέχνης και ιστορικά τεκμήρια ενός ανεπανάληπτου πολιτισμού.

Κι όμως, κάθε χρόνο παρουσιάζουν μεγάλα κενά στη λειτουργία τους, παρά τις προσπάθειες του ΥΠΠΟΤ να λύσει το πρόβλημα προσωρινά την εαρινή περίοδο.

Το πρόβλημα αναδεικνύεται σε μείζον, εάν λάβει κανείς υπόψη του τις κλειστές αίθουσες λόγω έλλειψης προσωπικού.

Η "ΐναυαρχίδα" των Μουσείων μας, όπως είναι το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, λειτουργεί τις Κυριακές παρά τις προσλήψεις 115 εποχικών υπαλλήλων τις 20 από τις 65 αίθουσες του, δηλ. λιγότερες από το 1/3 των αιθουσών, 45 αίθουσες παραμένουν κλειστές στην αιχμή της τουριστικής περιόδου!

Η εικόνα αυτή για έναν ξένο επισκέπτη είναι άκρως απογοητευτική. Επιπλέον σημαίνει απώλεια εσόδων, δεδομένου, ότι το εισιτήριο αναπροσαρμόζεται προς τα κάτω ανάλογα με το πόσες αίθουσες λειτουργούν. Όταν π.χ. οι αίθουσες που λειτουργούν είναι ελάχιστες τότε έχουμε ακόμη και ελεύθερη είσοδο!

Το μοναδικό Μουσείο που δεν έχει παρόμοια προβλήματα, είναι το Μουσείο της Ακρόπολης. Κι αυτό γιατί υπάρχει ένα άλλο καθεστώς αυτονομίας και Αυτοδιοίκησης. Άρα η θεσμική αυτονόμηση πιθανόν να είναι η λύση.

Υπάρχουν προτάσεις σ' αυτό το πλαίσιο που κάνουν λόγο για αξιοποίηση μέρους των εσόδων τους για να ρύνουν τέτοιου είδους θέματα, όπως η φύλαξη, καθαριότητα κ.α., και το υπόλοιπο να πηγαίνει στο Ταμείο των Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων. Γιατί να χρειάζεται, κάθε φορά για την επίλυση των προβλημάτων η παρέμβαση του Υπουργείου Πολιτισμού; Αυτό το συγκεντρωτικό μοντέλο οδηγεί σε αδιέξοδο. Πάντως όλα πλείον πρέπει να τα δούμε από μηδενική βάση. Να επανακαθοριστούν όλα με σύγχρονους όρους.

Κάποτε από τις 4.500 υπαλλήλους του Υπουργείου Πολιτισμού οι 2.500 χιλιάδες ήταν αρχαιοφύλακες. Σήμερα από τους 9.500 εργαζόμενους μόνο οι 1500 υπηρετούν στην φύλαξη. Κι όμως οι σημερινές ανάγκες είναι πολυπληθείς. Υπολογίζεται ότι για να καλυφθούν απαιτείται τουλάχιστον τριπλάσιος αριθμός αρχαιοφυλάκων. (Εκτιμήσεις εργαζομένων ΠΕΥΦΑ). Ιδιαίτερα φέτος, που αναμένεται αύξηση του τουρισμού η κατάσταση αυτή είναι επιεικώς απαράδεκτη.

Οι εμβληματικές ρύσεις, δεν είναι ρύσεις. Το πρόβλημα κάθε φορά επανέρχεται σε πολυπληθές βαθμό, απ' ότι προηγούμενα.

Τα Μουσεία μας εάν δεν θέλουν να αντιμετωπίζουν στοιχειώδη προβλήματα (φύλαξη, καθαριότητα, πωλητήρια), πρέπει να υιοθετήσουν ένα σύγχρονο μοντέλο διαχείρισης. Το σημερινό αντιστοιχεί σε άλλες εποχές. Είναι εντελώς ξεπερασμένο. Το σύγχρονο πολιτιστικό management απαιτεί άλλες αρχές λειτουργίας με άλλα προωθημένα κριτήρια. Δεν μπορούν τα Μουσεία να αντιμετωπίζονται ως αν να είναι η οποιαδήποτε δημόσια υπηρεσία.

Για να ανεβάσουν το επίπεδο παροχής υπηρεσιών, θα πρέπει να μπει η λειτουργία τους σε νέες βάσεις. Είναι ένας τομέας, που επηρεάζει καθοριστικά την εικόνα της χώρας. Εξ αντικειμένου έχει απαιτήσεις, αν αναλογιστούμε σε ποιους απευθύνεται. Ως τέτοιο λοιπόν πρέπει να τον αντιμετωπίσουμε.

Της Σύνταξης

Η Πολιτιστική Χορηγία μοχλός ανάπτυξης και δημιουργίας

του ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου του Συλλόγου "Οι Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου,
Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"

Η χορηγία στην Ελλάδα αποτελεί έναν πανάρχαιο θεσμό. Θεωρούνταν μια από τις τέσσερις βασικές λειτουργίες της Αρχαίας Αθήνας, μαζί με την γυμνασιαρχία, τριηραρχία και εστίαση.

Οι λειτουργίες αυτές μετέφεραν στην ουσία πόρους χρηματοδότησης από την ιδιωτική στη δημόσια σφαίρα και σε τελευταία ανάληψη στην κοινωνία.

Οι 120 από τους πιο εύπορους πολίτες από την κάθε μία από τις 10 φυλές της Αθήνας, αναλάμβαναν να χρηματοδοτήσουν εκδηλώσεις όπως τα Παναθήναια, τα Ελευσίνια Μυστήρια, τα Διονύσια, ή τα Ανθεστήρια.

Η σημασία που απέδιδαν οι αρχαίοι μας πρόγονοι στο θεσμό της χορηγίας φαίνεται από την Αριστοτελική ρήση: "Ου Πολιτείαν γενέσθαι την αρίστην άνευ συμμετρου χορηγίας" ("πολιτικά").

Στην ουσία οι χορηγοί αποτελούσαν παραγωγούς τέχνης και απολάμβαναν του σεβασμού και της κοινωνικής καταξίωσης από τους πολίτες, αφού θεωρούνταν ιερά πρόσωπα.

Η ανταπόδοση της πολιτείας και της κοινωνίας προς τα πρόσωπά τους ήταν καθαρά ηθική. Και αυτό δείχνει το υψηλό αξιακό σύστημα που κυριαρχούσε, στην αρχαία Αθηναϊκή κοινωνία.

Στα δύσκολα χρόνια πριν και μετά την επανάσταση του 1821, στα πρώτα βήματα της εδραίωσης του νέου ελληνικού κράτους, τότε που η χώρα διήρχετο τραγικές οικονομικές καταστάσεις, γεννήθηκε και άνθισε το φαινόμενο των εθνικών ευεργετών.

Επιφανείς Έλληνες της διασποράς που δημιουργήσαν και πρόκοψαν, στήριξαν σημαντικούς τομείς της κοινωνικής, της πνευματικής και πολιτιστικής ζωής της χώρας.

Αρκετοί απ' αυτούς δαπάνησαν μεγάλο μέρος της περιουσίας τους για την ενίσχυση της πατρίδας.

Ζώνης Καπλάνης, Γεώργιος Αβέρωφ, Νίκος Στουρνάρας, Μιχαήλ Τσιότσας, Γεώργιος Σίνας, Γρηγόριος Ζάππας, Γρηγόριος Μαρασλής και τόσοι άλλοι έδωσαν πάρα πολλά. Χωρίς αυτούς θα είχαμε ίσως μια διαφορετική εξέλιξη.

Όλοι αυτοί, άφησαν πίσω τους 11.000 κληρο-

δοτήματα αξίας 10 δισεκ. ευρώ, περικαλλή κτίρια και Αρχιτεκτονικά αριστουργήματα.

Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Παναθηναϊκό Στάδιο, Ζάπειο Μέγαρο, Ακαδημία, Αστεροσκοπείο και τόσα άλλα.

Δημιουργήθηκε έτσι μια πολύ ισχυρή παράδοση χορηγίας και εθνικής ευεργεσίας στην Ελλάδα.

Στις δύσκολες ώρες που διέρχεται σήμερα η πατρίδα μας, καλούνται όσοι έχουν, να συμβάλουν στην ανόρθωσή της για να ξεφύγουμε από τη χρεωκοπία και την καταστροφή.

Πρέπει να σημάνει ένας συναγερμός στους απανταχού Έλληνες ώστε να αναπτυχθεί ένα κύμα οικονομικού πατριωτισμού, με επιστροφή κεφαλαίων, με ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών και άλλες μορφές ενίσχυσης της οικονομίας.

Ιδιαίτερα για τον πολιτισμό, που αποτελεί ένα εθνικό συγκριτικό πλεονέκτημα και είναι ένα από τα πρώτα θύματα της δημοσιονομικής κρίσης, μπορούν να αναπτυχθούν και να εμπλουτιστούν διάφορες μορφές χορηγίας.

Τώρα είναι η ώρα που δοκιμάζεται η Ελλάδα να στηριχθεί το βιβλίο, οι εκδοτικές προσπάθειες, τα πνευματικά και πολιτιστικά ιδρύματα, η εκπαίδευση, η πολιτιστική μας κληρονομιά ιδιαίτερα η αρχαιολογική. Να ενισχυθούν οι πολιτιστικοί θεσμοί, η καλλιτεχνική δημιουργία που έχουν αντοχή στο χρόνο και προσφέρουν διαχρονικό έργο.

Η καλλιέργεια της χορηγικής κουλτούρας μαζί με ένα συντονισμό των προσπαθειών μπορούν να αποδώσουν καρπούς.

Απαιτείται η δημιουργία ενός δικτύου που θα καταγράψει τις ανάγκες και θα εξαπλωθεί στον Ελλαδικό χώρο αλλιά και στον Οικουμενικό Ελληνισμό.

Πρέπει να μιμηθούμε άλλες χώρες, όπου η χορηγία είναι ένας πολύ αναπτυγμένος θεσμός.

Στη Μεγάλη Βρετανία π.χ. πλησιάζουν οι χορηγίες το 20% της συνολικής χρηματοδότησης στον πολιτισμό.

Χρειάζεται ευαισθητοποίηση, σύστημα και διάρκεια στις προσπάθειες.

Ο "ΠΕΙΡΑΙΩΤΗΣ" Δημήτρης Πικιώνης

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΑΡΔΑ

Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.

Δημήτρης Πικιώνης γεννήθηκε στις 26 Ιουνίου του 1887 στην Ερμούπολη Σύρου και ήταν το δεύτερο παιδί του Πέτρου Πικιώνη και της Μαρίας, το γένος Συριώτη. Μεγάλωσε στον Πειραιά, όπου αναπτύχθηκαν αρχικά οι καλλιτεχνικές και προσωπικές του ανησυχίες και όπου γνώρισε τους ανθρώπους που βοήθησαν στο να διαμορφωθεί ο ιδιαίτερος και ελεύθερος χαρακτήρας του. Τον διευθυντή του Α' Γυμνασίου Πειραιά, (Ιωνιδείου) απ' όπου και αποφοίτησε, Ιάκωβο Δραγάτη, τον πρωτοξάδελφό του και ποιητή Λάμπρο Πορφύρα, τον Παύλο Νιρβάνα, το Γιώργο Λαμπειλέτ, το Σπύρο Μελά, το ζωγράφο Στέλιο Μηλιάδη και το Δημήτριο Νότη Μπότσαρη.

Το 1904 ξεκινά τις σπουδές του στο Ε.Μ.Π., στο Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών και το 1906 αρχίζει η μαθητεία του δίπλω στο ζωγράφο Αλέξανδρο Παρθένη. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Πικιώνης στα κείμενά του *"...ήμουν χρονολογικά ο πρώτος του μαθητής"*. Και αν αυτή η δήλωση φαίνεται κάπως υπερβολική, στην ουσία φανερώνει τον άκρατο ενθουσιασμό του για αυτή την περίοδο, καθώς ο μεγάλος αυτός Πειραιώτης αρχιτέκτονας είχε αγαπήσει πρώτα απ'όλα τη ζωγραφική. *"...Δεν ντρέπομαι να μιλήσω για ό'λα αυτά, που δείχνουν πως μέσα στη φύση μου δεν ήταν η Αρχιτεκτονική το πραγματικό κέντρο των κλίσεών μου"*, γράφει στα σημειώματά του.

Το 1908, αφού ο Πικιώνης πήρε το πτυχίο του, ο Παρθένης και ο Περικλής Γιαννόπουλος, γνωστός λόγιος της εποχής, πείθουν τον πατέρα του να τον αφήσει να σπουδάσει ζωγραφική. Για σχεδόν 4 χρόνια ζει στο Μόναχο και το Παρίσι, αφιερώνοντας το χρόνο αλλή και τον ίδιο του τον εαυ-

τό στη μελέτη της τέχνης αυτής και των εκφάνσεών της στη ζωή και το χαρακτήρα των ανθρώπων. Το 1912, λόγω οικονομικών δυσχερειών, αναγκάζεται να επιστρέψει στην Ελλάδα και να στραφεί στην πρακτική εξάσκηση του επαγγέλματος του αρχιτέκτονα. Μέχρι το 1921 υπηρετεί τη στρατιωτική του θητεία κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών και του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και ύστερα (1919-20) διδάσκει στις νυχτερινές Σχολές Τεχνιτών της Ελληνικής Βιοτεχνικής Εταιρείας, στο τμήμα Επιηλοποιών. Το 1921 διορίζεται Επιμελητής του Αναστάσιου Ορλάνδου, στο μάθημα της Μορφολογίας της Αρχιτεκτονικής και Ρυθμολογίας και το 1923 ολοκληρώνει το πρώτο σημαντικό του έργο, την οικία του Φ. Μωραίτου στις Τζιτζιφιές.

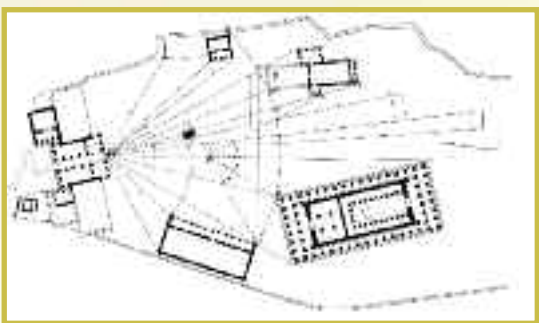
Για τα επόμενα 45 χρόνια εργάζεται και λαμβάνει αναγνώριση ως επαγγελματίας, ακαδημαϊκός αλλή και καλλιτέχνης και παράλληλα απολαμβάνει μια ομαλή και ευτυχή οικογενειακή ζωή. Το 1927 παντρεύεται την Αλεξάνδρα Αναστασίου και αποκτούν μαζί πέντε παιδιά. Το 1930 μονιμοποιείται στην έκτακτη έδρα της Διακοσμητικής του Ε.Μ.Π. Εκπονεί δεκάδες μελέτες για ιδιωτικά και δημόσια έργα, αναλαμβάνει ή συμμετέχει σε διάφορες καλλιτεχνικές ή διακοσμητικές δουλειές, παίρνει μέρος σε εκθέσεις και την περίοδο 1935-37, μαζί με το Νίκο Χατζηκυριάκο-Γκίκα εκδίδουν το περιοδικό "Το 3ο μάτι". Το 1943 διορίζεται τακτικός καθηγητής στο Ε.Μ.Π. και το 1960, 2 χρόνια μετά την αποχώρησή του, εκλέγεται Πρόεδρος της Εθνικής Κοσμητείας Τοπίου και Πόλεων. Το 1966, 2 χρόνια πριν το θάνατό του, εκλέγεται τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών.

Κατά τη διάρκεια της ακαδημαϊκής του σταδιοδρομίας, ο Πικιώνης ευτύχησε να συναντηθεί και να συνεργαστεί με ένα πλήθος ιδιαίτερων προσωπικοτήτων της Αρχιτεκτονικής όπως: ο Παναγιώτης Μιχελίδης (Έδρα Αρχιτεκτονικής, Μορφολογίας και Ρυθμολογίας), ο Αναστάσιος Ορλάνδος (Έδρα Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής - αυθεντία στο πεδίο της αρχαιολογικής αρχιτεκτονικής και της αναστήλωσης μνημείων), ο Κων/νος Κιτσίκης (μία από τις δύο Έδρες Αρχιτεκτονικής Σύμβασης) και Νίκος Εγγονόπουλος (Επιμελητής του Πικιώνη στη Έδρα της Διακοσμητικής ή, όπως ονομάστηκε αργότερα Αρχιτεκτονικής Εσωτερικών Χώρων).

Η δράση του συνέπεσε με την αναβίωση του πνεύματος του Bauhaus (του κινήματος του μοντερνισμού κατά το μεσοπόλεμο, που είχε ανασταθεί βίαια από το ναζιστικό καθεστώς της Γερμανίας

Εικ. 1 - Κάτοψη Λουμπαρδιάρη Δέσμες οπτικών ακτίνων

Εικ. 2 - Κων/νος Δοξιάδης Κάτοψη Ακροπόλεως

ας), μια αναβίωση που εκφυλίστηκε στο μονότονο και χωρίς μορφή International Style. Οι αρχές "form follows function" ("η μορφή υποτάσσεται στη λειτουργία") και "less is more" ("το λίγο είναι πολύ", αναφερόμενο στην αξία της λιτότητας και της αποφυγής υπερβολών) ήταν το όραμα των "εραστών" του Bauhaus.

Ωστόσο, οι ιδέες του Δ.Πικιώνη έδιναν την εντύπωση μιας μονομανούς Ελληνοκεντρικότητας, λόγω της επιμονής του στην Ελληνικότητα των μορφών. Το σωστό θα ήταν να χαρακτηριστεί σαν πρώιμος υπερασπιστής της διαφοροποίησης της αρχιτεκτονικής κατά γεωγραφικό χώρο (Relisationalism - όρος που προτάθηκε στη Δ.Ευρώπη μερικές δεκαετίες μετά). Αν και παραμένει το ερώτημα, πόσο σωστός ήταν ο δρόμος αυτός, σύμφωνα με την ένθερμη αναφορά στα πρότυπα της ησίκης Ελληνικής Αρχιτεκτονικής, δε μπορούμε να παραβλέψουμε το ότι ο Πικιώνης, σύμφωνα με τα παραπάνω, ήταν μπροστά από την εποχή του.

Η πανελλήνια αλλαγή και διεθνής αναγνώριση του Δ. Πικιώνη φανερώνει τον ξεχωριστό τρόπο με τον οποίο κατάφερε να συνδυάσει την αγάπη του για τη ζωγραφική και κατ'επέκταση την ίδια τη φύση,

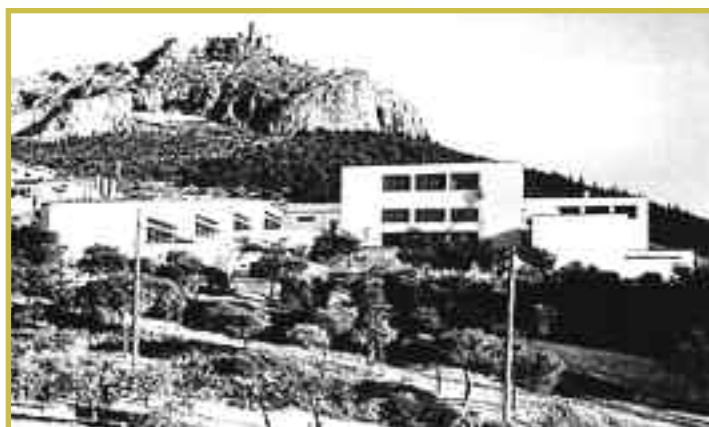
με τους αυστηρούς κανόνες της αρχιτεκτονικής. Τα έργα του, απόλυτα ενταγμένα στο περιβάλλον τους, ήταν ξεχωριστά γιατί είχαν ως κέντρο τη γη στην οποία χτιζόνταν και τελικά τον άνθρωπο, τον κάτοικο, ως πραγματικό μέρος της γης αυτής. Λιτές γραμμές, βασισμένες στις θέες του χώρου γύρω από το κτίσμα και ιδιαίτερα διακοσμητικά στοιχεία έφτιαξαν σύνολα βασισμένα στις παραδοσιακές μορφές αλλά και στις πρωτοποριακές αναζητήσεις της εποχής. Ενώ διατήρησε το σεβασμό στα κλασσικά, ελληνικά πρότυπα παρ' όλη αυτά δεν εγκλιωνίστηκε σε μια ελληνοκεντρικού τύπου οπτική, αλλά τη μεταχειρίστηκε με νεωτερικό τρόπο.

Σαν καθηγητής ο Δ.Πικιώνης ποτέ του δεν έκανε παράδοση μαθήματος από την έδρα, με την κλασσική έννοια της ακαδημαϊκής διδασκαλίας. Κατά συνέπεια δεν υπήρχε διδακτέα ύλη αλλά ούτε εξετάσεις του συνήθους είδους. Ήταν περισσότερο μια ψυχική και διανοητική ανταλλαγή με τον δάσκαλο, στηριγμένη στην σωκρατική πανάρχαια μαιευτική προσέγγιση, με αποτέλεσμα τον πολωτικό χωρισμό των μαθητών του σε πιστούς και αντίθετους με τον τρόπο παράδοσης μαθητές.

Ο Δ.Πικιώνης εισήγαγε τους μαθητές του τόσο στην θεωρία, όσο και στην εφαρμογή των λεγόμενων **αρμονικών χαράξεων** στις δισδιάστατες και τρισδιάστατες συνθέσεις. Μία θεωρία που στις μέρες μας έχει σχεδόν εγκαταλειφθεί. Πολλοί αρχιτέκτονες και ζωγράφοι, στήριξαν τις συνθέσεις σε γεωμετρικές κατασκευές βασισμένες σε τέτοιες χαράξεις (Le Corbusier, Paul Klee, Piet Mondrian κ.λπ.). Οι αρμονικές χαράξεις βασίζονται είτε σε απλές αριθμητικές αναλογίες είτε σε δυναμικές σχέσεις που μεταχειρίζο-

Εικ. 3 - Οικία Μωραΐτου

Εικ. 4 - Δημοτικό Σχολείο Λυκαβηττού (1932)

Εικ.5 - Θερινό θέατρο Κοτοπούλη (1933-37)

Εικ.6 - Η πολυκατοικία της οδού Χέυδεν

νται τις ρίζες των ακέραιων αριθμών, είτε στην αναλογία της χρυσής τομής (σειρές Finobacci). Άλλοι θεωρούσαν τις αρμονικές χαράξεις ως αλήθεια συνταγή (δηλαδή θεωρούσαν a priori ότι τους οδηγούσαν σε αρμονικό αποτέλεσμα) και άλλοι τις θεωρούσαν ως μέθοδο εκ των υστέρων ελέγχου της αισθητικής του έργου. Ο Πικιώνης κατά την τοποθέτηση των πλακοστρώσεων των καλντεριμιών, χάραζε επί του εδάφους δέσμες οπτικών ακτίνων από κρίσιμα σημεία της πορείας και τις μεταχειριζόταν ως οδηγούς της σύνθεσής του (Εικ.1).

Ένθερμος υποστηρικτής των αρμονικών χαράξεων ήταν ο Κων/νος Δοξιάδης, που υποστήριζε ότι οπτικές φυγές σοφά διατεταγμένες εξασφάλιζαν την διασύνδεση με τον περιβάλλοντα φυσικό χώρο και δημιουργούσαν χώρους σύμφωνους με την ανθρώπινη κλίμακα κέντριζαν τον πεζό επισκέπτη για την διερεύνηση και βίωση του χώρου (Εικ.2).

Ο Δοξιάδης πρότεινε την υποδιαίρεση του οπτικού πεδίου σε τομείς 30 ή 36 (ίσως επειδή το φυσιολογικό πεδίο οράσεων των ανθρώπων είναι της

τάξεως των 30). Επομένως, εάν μπροστά στον επισκέπτη ανοιγόταν ένα πεδίο 150 ή 180 πρότεινε την υποδιαίρεση σε μικρότερους τομείς, δημιουργώντας μία δέσμη πολικών συντεταγμένων.

Ο Πικιώνης μεταχειρίστηκε πολύ διαφορετικά τις αρμονικές χαράξεις επί του πεδίου. Σύμφωνα με τον μαθητή του, Αλέξανδρο Παπαγεωργίου: "...ο Πικιώνης κατά τη χάραξη των οδεύσεων επέλεγε μια σειρά κρίσιμων σημείων (στάσεις προσανατολισμού, αλληλαγές πορείας, θεώρησης κλπ.) και, διαισθητικά, τη γενική κατεύθυνση της πορείας. Προσπαθούσε να προκαλέσει μια αλληλεπίδραση ψυχολογικών βιωμάτων για τον πεζοπορούντα επισκέπτη - προσκυνητή του χώρου τον ήθελε - όπως έκληξη, θαυμασμό, περιέργεια αλλή και τη χαρά της ανακαλύψεως και αισθητικής ενατέννησης".

Στα γνωστότερα έργα του περιλαμβάνονται, εκτός από την οικία Μωραίτου, το Δημοτικό Σχολείο Λυκαβηττού (1932), το θερινό θέατρο Κοτοπούλη (1933-37), η πολυκατοικία της οδού Χέυδεν (1936), το Ξενία των Δελφών (1951-55), η οικία-εργαστήριο της γλύπτριας Φ. Μενεγάκη-Ευθυμιάδου (1949), η συνοικία Κυπριάδου στα Άνω Πατήσια, η οικία Ποταμιάνου στη Φιλοθέη (1953-55), τα σχέδια για τον οικισμό της Αιξωνής (1951-55) και το δασικό χωριό στο Περιούλι (1953-56). Το διασημότερο όλων όμως, το οποίο και εξέφρασε καλύτερα το καθολικό πνεύμα του Πικιώνη ήταν η διαμόρφωση του χώρου γύρω από την Ακρόπολη και του λόφου του Φιλοπάππου (1954-58) (Εικ.3-11).

Το έργο αυτό "συγκέντρωσε" μέσα του όλες τις φιλοδοξίες του καλλιτέχνη-αρχιτέκτονα, επαγγελματικές και προσωπικές. Ήδη από το 1940, στα προσωπικά του σημειώματα, εκφράζει τον βαθύ

Εικ.7 - ΞΕΝΙΑ Δελφών (1951-55)

Εικ.8 - Η οικία/εργαστήριο της γλύπτριας Φ.Μενεγάκη-Ευθυμιάδου (1949)

Εικ.9 - Οικία Ποταμιάνου (1953-55)

Εικ.10 - Σχέδιο ναυδρίου & κατοικίας Ιερών στον πρότυπο ελληνικό οικισμό της Αιζωνής (1951 - 1955)

Εικ.11 - Άποψη κατοικίας στο Δασικό χωριό στο Περούλι (1953-56)

Εικ.12 - Ο Πικιώνης σε ένα σημείο του διαμορφωμένου χώρου στην Ακρόπολη

Εικ.13 - Καφενείο/αναπαυτήριο Αγ.Δημητρίου Λουμπαρδιάρη

θαυμασμό του για την κλασική αρχιτεκτονική και δη το λόφο της Ακρόπολης, όχι τόσο για αυτή καθ'αυτήν την τέχνη αλλά για το μοναδικό ταλέντο των αρχαίων δασκάλων να μην υπερβαίνουν της φύσης αλλά να αγκαλιάζουν και να αναδεικνύουν τα έργα τους μέσω αυτής. "...επάνω στην Ακρόπολη, δε διανοήθηκαν ποτέ να εξαφανίσουν το πλούσιο, σε αισθητικά συναισθήματα, έδαφος. (...) έτσι γίνεται η μετάβαση από τη Φύση στην Τέχνη. Τούτη τώρα εισάγοντας μεσ'ς τη νεκρή ευθεία, την σοφά κι ευαίσθητα υπολογισμένη ένταση της ζωντανής καμπύλης, συνεχίζει απάνω 'ς το δικό της έργο την πλαστικότητα της φύσης" (Απρίλης '40) (Εικ.12-15).

Και σε αυτό το πνεύμα κινήθηκε ο Πειραιώτης αρχιτέκτονας. Αναπτύσσοντας με ευλάβεια και σεβασμό ένα σχεδόν μεγαλειώδες έργο, τόσο σε έκταση όσο και σε σημαντικότητα, ήταν εκείνος που εξέφρασε την ουσία του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού των αρχαίων, χωρίς να υποκύψει στην απλή αντιγραφή και στις υπερβολές του νεοκλασικισμού.

Φυτεύσεις σε μια έκταση σχεδόν 85 στρεμμάτων, χειροποίητα λιθόστρωτα μονοπάτια και χώροι στάσης και θέασης μεταμόρφωσαν τις περιοχές αυτές σε έργα τέχνης που "αγκάλιασαν" τις φυσικές κλίσεις και κατευθύνσεις του εδάφους. Κάθε πέτρα ήταν σχεδιασμένη και κομμένη στο χέρι, κάθε μοτίβο και διακοσμητικό στοιχείο μοναδικό και πιστό στη φυσική θεματολογία, όλα μαζί σε ένα σύνολο, που δεν είχε τέλειες ευθείες και διαστάσεις, αλλά πλήρη αρμονία και ισορροπία. Ακόμα και τα δένδρα και τα φυτά που προστέθηκαν ήταν επιλεγμένα βάσει μελέτης πάνω στην ποιότητα του χώματος, την υπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, τα επιθυμητά σημεία σκιάς, οριοθέτησης ή θέασης.

Ένα έργο που εντάσσεται τέλεια στον ιστορικό χώρο. Με τη σεμνότητα και διακριτικότητα του δημιουργού μοιάζει στα μάτια του επισκέπτη σαν κάτι που υπήρχε ανέκαθεν, σαν αναπόσπαστο μέρος του τοπίου, ενταγμένο αλλά και υποταγμένο στο πνεύμα του χώρου και της μεγάλης μας αρχαίας αρχιτεκτονικής κληρονομιάς και όχι σε αλλοζονική αντιπαράθεση με το έργο του Ικτίνου.

Στα λιθόστρωτα του Πικιώνη έχουμε συχνά, εκτός των λίθων, μεγάλες πλάκες μαρμάρου που υποδηλώνουν στάση και λεπτά "φιλέτα" που σημαίνουν την κατεύθυνση ή την αλληλαγγαρεία. Χρησιμοποίησε κυβόλιθους αλλά και χυτό beton, με αρμούς 1-3 εκ. (Εικ.16-17).

Οι λίθοι τοποθετούνταν επάνω σε στεγνή άμμο χωρίς κονίαμα, μια κατασκευή που εξασφάλιζε την ελαστικότητα αλλά και ανθεκτικότητα της διάστρωσης. Ωστόσο, οι αρμοί σφραγίζονταν επιφανειακά με κονίαμα, σε βάθος περίπου 2 εκ. από την επιφάνεια για να δίνουν την εντύπωση του παραδοσιακού λιθόστρωτου (χωρίς κονίαμα). Ο Αθ. Παπαγεωργίου, που ευτύχησε να συμμετέχει στην εκτέλεση αυτού του σπουδαίου έργου γράφει: "...όλο το έργο επέβλεψε προσωπικά ο Δημήτρης Πικιώνης, οργανώνοντας τα συνεργεία σε ομάδες.

Εικ. 14 - Άποψη πηλακόστρωτου

Δούλευαν το πολύ 30-40 μάστορες και τεχνίτες, οργανωμένοι σε μικρά συνεργεία, σύμφωνα με την παράδοση με έναν μάστορα, βοηθούμενο από έναν-δύο τεχνίτες και τα απαραίτητα "παιδιά" (βοηθούς). Ο δάσκαλος ανέπτυξε έναν συνεχή διάλογο με τους μαστόρους, καθοδηγώντας τους με συγκεκριμένες προτάσεις και παραδείγματα (διατάξεις υλικών, φυτεύσεις κλπ.). Αρχιζε πάντα με ανταλλαγή απόψεων και μετά άφηνε τους τεχνίτες να αυτοσχεδιάζουν. Θεωρούσε το έργο τους ισότιμο και επαινούσε την εφευρετικότητά τους λέγοντας "...εσύ το ξέρεις καλύτερα...κάν'το με το χούγιο σου...". Τόνωναν την αυτοπεποίθησή τους λέγοντας "...δοκίμασε όπως ξέρεις. Εγώ σου έδωσα μια ιδέα. Είμαι βέβαιος πως θα το στήσεις καλύτερα από εμένα...".

Ώντας σπουδαγμένος ζωγράφος, ο Πικιώνης είχε τη μοναδική ευκαιρία να εκφράσει, σε μια τέτοιου είδους μελέτη, όποιες καλλιτεχνικές ανησυχίες διατηρούσε και ανέπτυξε από τα χρόνια της νιότης του. Τελικά, κατάφερε κάτι πολύ περισσότερο από αυτό. Να αποδείξει, πέραν πάσης αμφιβολίας, τη θέση της αρχιτεκτονικής δίπλα στις υπόλοιπες, ελεύθερες τέχνες, όταν αυτή ασκείται με γνώμονα το φυσικό κόσμο που μας περιβάλλει. Και έθεσε το ρόλο του αρχιτέκτονα ως κάποιου με την ικανότητα, το δικαίωμα και την υποχρέωση να διαμορφώνει το τεχνητό περιβάλλον, διατηρώντας μια προσωπική εσωτερική ταπεινότητα για να μπορεί να σχεδιάζει τόσο εμπνευσμένα, όσο και ρεαλιστικά.

"...εκεί κάτω εις τα βράχια της Φρεαττύδας που καθημερινά μας πήγαινε την αδελφή μου κι εμένα η γιαγιά μας, ανάμεσα στα τρασιά εκείνα βράχια όπου η αύρα έσειεν απαλά το μίσχο του φυτού που φύτρωνε στις κουφάδες των βράχων, στο χώμα το θεοφόρο, το σπαρμένο από τα θραύσματα των αγγείων, ανάμεσα από τα χαίνοντα πηγάδια που μου μιλούσαν για τους αρχαίους κατοίκους αυτής της γης, της γης μου, εμόρφωνα τη συνειδήσή της, έπληθα την ιστορία της..." Πικιώνης, Αυτοβιογραφικά Σημειώματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΠΗΓΕΣ

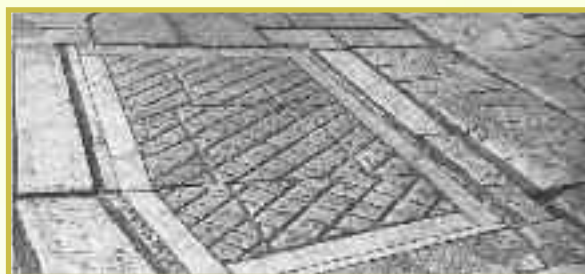
- "Δημήτρης Πικιώνης 1887-1968", βιβλίο από την έκθεση του Μουσείου Μπενάκη, Δεκέμβριος 2010

- "Δημήτρης Πικιώνης 1887-1968/Τα χρόνια της μαθητείας μου κοντά του", Αλξ. Παπαγεωργίου-Βενέτας, εκδ. Σήμα, 2010

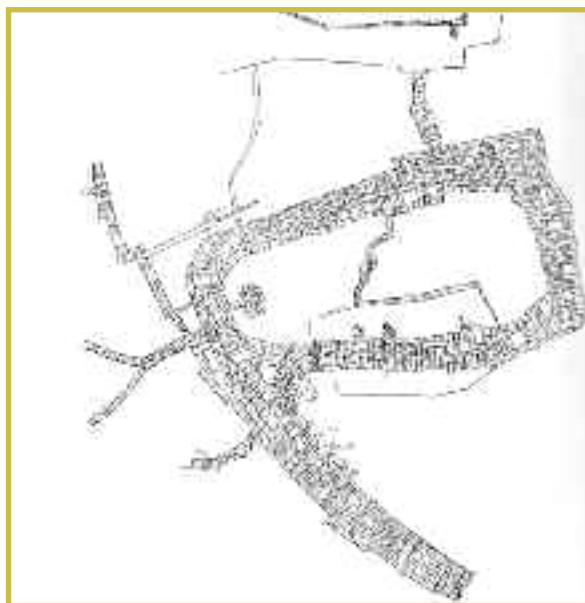
-Internet

Εικ. 15 - Άποψη πηλακόστρωτου

Εικ. 16 - Κομμάτι από καλντερίμι Ακρόπολης

Εικ. 17 - Κάτοψη όδευσης Ακρόπολης

Η ΚΙΝΗΣΗ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ¹

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ

Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

1. Ο αρχαίος κόσμος κατά τον Ηρόδοτο

2. Ο ήρωας Φώκος αντιμέτωπος με θαλάσσιο τέρας (Καιρετινή υδρία του 6ου αι. π.Χ.)

3. Ο βασιλιάς της Κυρήνης Αρκεσίλας εποπτεύει στο ζύγισμα του σιδήριου, Λακωνική κύλικα 6ου αι. π.Χ.

Η Μεσόγειος, αυτή η "εσωτερική θάλασσα", (η δικιά μας θάλασσα, το mare nostrum), όπου ανάμεσα στα βόρεια όρια της ελίας και του συνεχούς φοινικοδάσους, συναντιώνται οι τρεις ήπειροι του αρχαίου κόσμου (εικ.1), είναι ο χώρος, όπου για χιλιετίες συνομιλούσαν ανταλλάσσοντας εμπορεύματα και ιδέες όλοι οι μεγάλοι πολιτισμοί, που από τον Ευφράτη και τον Τίγρη έως το Ρήνο και το Δούναβη καθόρισαν την πορεία της ανθρωπότητας.

Η Μεσόγειος δεν είναι ωστόσο μια ενιαία θάλασσα. Η θαλάσσια έρημος δυτικά των Ιόνιων νησιών, τη μυθική εικόνα την οποίας διατήρησαν μετά την κατάρρευση του μυκηναϊκού κόσμου, οι διηγήσεις της Οδύσσειας για τα φοβερά τέρατα (εικ.2), τους γίγαντες και τις μάγισσες που κατοικούσαν τις ακτές και τα νησιά της, ορίζει δύο υδάτινους κόσμους, που παρά τις ομοιότητες, και τη μακρόχρονη - από τα μέσα του 2ου αι. π.Χ. έως τα μέσα του 4ου αι. μ.Χ. ενότητα -, που επέβαλλε η ρωμαϊκή αυτοκρατορία, δεν μπόρεσαν τελικά να ενωθούν πραγματικά.

Η πολιτισμική αυτή διχοτόμηση της Μεσογείου έχει στη αφετηρία της (πάνω από 1.500 χρόνια πριν από την αραβική επέκταση) στον παράλληλο αποικισμό, τον 8ο αιώνα π.Χ., της βόρειας -ιταλικής

και γαλιλικής- ακτής και της Κυρήνης (Βεγγάζη) από τους Ελληνες (εικ.3), της νότιας -από την Καρχηδόνα (Τύνιδα) έως τα Γάδειρα (Καντίζ)- από τους Φοίνικες, δύο θαλάσσιων, που θα γνωρίσουμε ως τους πρωταγωνιστές και ανταγωνιστές στην πρώτη περίοδο ακμής του μεσογειακού εμπορίου.

Η γνωριμία των δύο θαλάσσιων είναι παλιά: οι Φοίνικες έμποροι είναι παρόντες στην Οδύσσεια, στο θηβαϊκό μύθο, στα παλιότερα ευρήματα από την Κρήτη, και -το σπουδαιότερο- στο ελληνικό αλφάβητο. Για τη σημασία από τότε και έως τον 6ο αι. π.Χ. των ελληνικών εμπορικών ανταλλαγών με την Ανατολή, μαρτυρούν οι εισαγωγές και οι απομιμήσεις ανατολίτικων και αιγυπτιακών καλλιτεχνημάτων σε νεκροταφεία και ιερά, όπως αυτά της Σάμου και της Περαχώρας, η ελληνική παρουσία στα εμπορία του Ποσειδείου και της Ναύκρατης και στα αιγυπτιακά στρατόπεδα της Δάφνης και του Αμπού Σιμπέη (εικ.4 α-β), οι στίχοι τέλους του Αλκαίου και της Σαπφούς για τα αδελφία τους στη Βαβυλώνα και την Αίγυπτο. Το σπουδαιότερο, ο νέος -ζωϊκός- παλμός και το χρώμα που φέρνει στην τέχνη η επαφή με την Ανατολή (εικ. 5 α-β, εικ. 6 α-β) και οι νέοι ορίζοντες που ανοίγονται στην ελληνική σκέψη μέσα από τη συνάντηση με την ανατολική σοφία. Δεν

4α-β. Οι Έλληνες μισθοφόροι του Φαραώ Ψαμμήτιχου χαράσσουν τα ονόματά τους στο άγαλμα του Ραμσή Β στο Αμπού Σιμπέη.

είναι τυχαίο, ότι η φιλοσοφία θα γεννηθεί στα μεγάλα λιμάνια της Ιωνίας.

Αντιμέτωποι με το τείχος που έστησε στην Ανατολή ο ασσυριακός επεκτατισμός ο ελληνικός -όπως και ο φοινικικός- αποικισμός θα στραφούν στη Δύση. Τους πρωτοπόρους και εδώ (όπως προηγουμένως στην Ανατολή) Ευβοείς, που θα δώσουν το αλφάβητο στην Ιταλία, θα διαδεχθούν οι Κορίνθιοι, οι οποίοι με την επανίδρυση της Κέρκυρας στην είσοδο της Αδριατικής, θα επιδιώξουν τον έλεγχο των επικοινωνιών με τη Ιταλία και τη Σικελία. Τα κορινθιακά αγγεία (εικ. 7 α-γ), μικρά κομψοτεχνήματα, - όπου η ανατολιτική τεχνολογία αποκτά λιεπτότητα και χάρη ελληνική - κατακλύζουν τις αγορές της Ελλάδας και της Δύσης, δημιουργώντας πρότυπα μίμησης στην Ετροπρία, εκτοπίζοντας τα ανεξάρτητα τοπικά εργαστήρια, έως ότου να εκτοπιστούν με τη σειρά τους (πριν από τα τέλη του 6ου αιώνα) από τα προϊόντα του αθηναϊκού κεραμικού.

Ενας νέος κόσμος γεννιέται εκεί πέρα. Οι Συρακούσες, ο Ακράγας, ο Σελινούς, αναπτύσσονται σε μεγέθη άγνωστα στη μητροπολιτική Ελλάδα και οι αγρότες της Αχαΐας, -θαμνωμένοι από το το μέγεθος και την ευφορία της γης - θα ονομάσουν στη νότια Ιταλία Μεγάλη Ελλάδα (εικ. 8). Οι Φωκαείς θα φθάσουν ακόμα μακρύτερα. Θα ιδρύσουν τη Μασσαλία και προσπαθώντας να ανοίξουν μέσα από τα γαλλικά ποτάμια το δρόμο για τις πηγές του βρετανικού κασσιτέρου, θα φέρουν τα προϊόντα του ελληνικού πολιτισμού και την καλλιέργεια της αμπέλου και της ελιάς στη Γαλιτία.

Σε όλα αυτά τα μέρη οι Έλληνες -σε αντίθεση με τους Φοίνικες- δεν εγκαθίστανται ως έμποροι, αλλά ως γεωργοί. Κάνουν τη γη δική τους. Μεταφέρουν εκεί τον τρόπο ζωής, τη θρησκεία και τον πολιτισμό τους, δημιουργούν στενές σχέσεις -αλλά και φιλικές, ήλιτες εχθρικές-

με τους ντόπιους, χωρίς να χάσουν ποτέ την επαφή με την ελληνική πατρίδα. Το αντίθετο, αναπτύσσεται ένα όλο και πυκνότερο δίκτυο επικοινωνίας, ανταλλαγών και συμπεριόντων ανάμεσα στις νέες και πλούσιες αποικιακές πόλεις και την Ελλάδα.

Καλλιτέχνες και ποιητές -όπως ο Αρίων, ο Σιμωνίδης και ο Ιβυκος, ο Αισχύλος και ο Πίνδαρος-, φιλοσόφοι-μεταρρυθμιστές -όπως ο Πυθαγόρας, ο Σόλων, ο Ιππόδαμος, ο Πλάτων και οι μαθητές του- και μεγάλες εταιρίες, όπως μια Ροδόπις, αναζητούν ένα νέο -παρθένο, πλούσιο και πλούσιο υποσχόμενο πεδίο δράσης, ένα χώρο που θα προσπαθήσουν να ενοποιήσουν οι μεγάλοι γεωγράφοι -περιηγητές, όπως ο Εκαταίος και Ηρόδοτος και να εξηγήσουν οι φιλόσοφοι και τον οποίο οι εκστρατείες του Αλεξάνδρου στη Μέση Ανατολή και οι εξερευνησεις του Πυθέα στη Βόρεια Θάλασσα θα επεκτείνουν στα όρια του αρχαίου κόσμου. Εγκατεστημένοι έτσι, όπως ήξει ο Πλάτων, γύρω από τη Μεσόγειο, σαν τα βατράχια γύρω από τη λίμνη, οι Έλληνες θα ετοιμάσουν μέσα από επαφές και ανταλλαγές εμπορευμάτων και ανθρώπων, το έδαφος για την πραγματική -για πάνω από χίλια χρόνια- ενοποίηση της εσωτερικής Θάλασσας από τον ελληνορωμαϊκό πολιτισμό και το χριστιανισμό.

Σ' αυτό το στάδιο για πρώτη φορά η Μεσόγειος θα γνωρίσει και ένα είδος τουρισμού: εκπαιδευτικού, αθλητικού, αρχαιολογικού (ας θυμηθούμε την Περιήγηση της Ελλάδος του Πausanias) αργότερα -με τα προσκυνήματα στη Ρώμη και τα Ιεροσόλυμα- και θρησκευτικού (εικ. 9).

Η συνεχής κίνηση ανθρώπων και εμπορευμάτων που συνέχει αυτό το κόσμο α-κοινοποιεί τους υδάτινους δρόμους του εμπορίου. Τα μικρά εικοσάμετρα ιστιοφόρα (εικ. 10-11) με ένα εκτόπισμα μόλις 30 τόνων (μόλις στο τέλος της αρχαιότητας θα φθάσουν τους 340 τόνους), και ένα α-

6α-β. Ο γυμνός νέος (ο κούρος), απεικονιζόμενος από το στήριγμα και το περιζώμα απονέμει μια αίσθηση ελευθερίας άγνωστη στο υποτιθέμενο αιγυπτιακό πρότυπο

7α-β-γ. Ο πρωτοκορινθιακός αρύβαλλος (α) και η κοτύλη (β) όπως και το αλφάβητο του ώριμου Κορινθιακού ρυθμού (γ) είναι χαρακτηριστικά δείγματα της κομψής εμπευσμένης από τη μεταλλοτεχνική και την υφαντουργία μικροτεχνίας των εργαστηρίων του Ισθμού (7ος-6ος)

8. Οι ναοί της Ποσειδωνίας στη Νότια Ιταλία

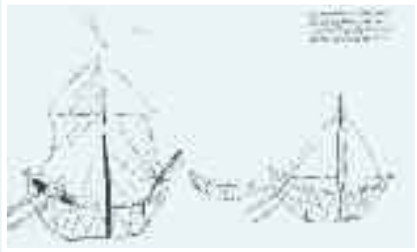
5α-β. Στο ζωγραφικό τύπο του λιονταριού παρακολουθούμε την ελληνική μετουσίωση του άγριου ρεαλισμού της ασσυριακής τέχνης

9. Αναμνηστικό κύπελλο με χαραγμένα τα ονόματα των πόλεων και τις αποστάσεις από τα Γάδεια στη Ρώμη.

10. Το κλασσικό φορτηγό πλοίο (οιδικός)

11. Σκίτσα πλοίων από μια δεξαμενή του Περιαιά

12. Ο νυκτερινός πλοός με βοηθό τα άστρα

13. Χάρτης της Μεσογείου με σημειωμένες τις κυρίαρχες κατευθύνσεις των ανέμων και των ρευμάτων

14. Το περίγραμμα των βουνών ως οδηγός στην πορεία (εδώ στο παράδειγμα του Περιήλου της Ερυθράς θάλασσας του Αγαθαρχίδα)

πλή τετράγωνο πανί, -που μόνο με μεγάλη δυσκολία επέτρεπε το ταξίδι με αντίθετο άνεμο- ήταν φυσικό να αποφεύγουν τις χωρίς ορατότητα ανοικτές θάλασσες, όπου ο ναυτικός χωρίς χάρτες, πυξίδα, ή θεοδόνηχο ήταν αναγκασμένος να ακολουθήσει με τη βοήθεια του ήλιου και των άστρων (εικ.12), ένα συγκεκριμένο παράλληλο εκμεταλλευόμενος τους εποχιακούς (γενικά άστατους, συνήθως βόρειους) ανέμους και τα γνωστά ρεύματα (εικ.13), και έχοντας να αντιμετωπίσει τις απειλητικές φουρτούνες, που περιγράφει ο Αρχιλόχος και τα επικίνδυνα περάσματα, που μας θυμίζουν οι επιτύμβιες επιγραφές των ναυτικών, όταν με δέος ή περηφάνεια μιλούν για το πέρασμα του τρομερού Μαλέα. Εχουμε έτσι ουσιαστικά μια ακτοπλοία, περιορισμένη και αυτή στους επτά μήνες της ασφαλούς ναυσιπλοΐας, από τον Απρίλη έως τα τέλη Οκτωβρίου.

Ακολουθώντας από κοντά τις ακτές, στα ήρεμα νερά των οποίων μπορούσε να ζητήσει καταφύγιο από κάποιο ξαφνικό μπουρίνι (όχι όμως και από τους πειρατές). Το καράβι έπλεε έτσι, από ακρωτήρι σε ακρωτήρι και από εκεί στο απέναντι νησί, με οδηγό το γνωστό περίγραμμα της ξηράς (εικ.14), όπου βουνά, νησιά, ακρωτήρια, βίγλες και παράλια ιερά, όπως για παράδειγμα ο ναός του Ποσειδώνα στο Σούνιο, χρησίμευαν ως σημεία οπτικής αναφοράς για τον προσδιορισμό της ακτής μιας πόλης, ο φάρος για την είσοδο στο λιμάνι. Με τη μορφή αυτή της ακτοπλοΐας συνδέεται το μικρό (από λιμάνι σε λιμάνι) εμπόριο, που αποτελεί το μεγάλο μέρος του πυκνού πλέγματος των ανταλλαγών που -ιδιαίτερα στη ρωμαϊκή εποχή- χαρακτηρίζει τη Μεσόγειο.

Οι συχνές σκάλες επιτρέπουν στο καράβι να φορτώσει και να ξεφορτώσει πολλές φορές, να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες για κέρδος από τις διαφορές των τιμών, τέλος να ανεφοδιάζεται καθημερινά σε τρόφιμα και νερό, και όταν το λιμάνι, όπως συχνά, βρίσκεται στην κατάληξη ενός χερσαίου δρόμου ή στην εκβολή ενός ποταμού, να επιτύχει την άνετη προώθηση του εμπορεύματος βαθειά στο εσωτερικό της χώρας.

Ο τρόπος αυτός του εμπορίου προσδιό-

ρισε με τη σειρά του και την οικιστική των μεσογειακών ακτών: τα λιμάνια βρίσκονται σε θέσεις με καλή προστατευμένα, από τους βορριάδες αγκυροβόλια, με καταπληκτική κανονικότητα σε απόσταση ταξιδιού μιας μέρας ακριβώς όπως και τα πανδοχεία κατά μήκος των μεγάλων δρόμων. Στο ένα λιμάνι ο ταξιδιώτης μπορεί να πάρει το πρωινό του και στο επόμενο το βραδινό του, ενώ κατά κανόνα διανυκτερεύει στη ξηρά εκμεταλλευόμενος τους βραδινούς ανέμους που πνέουν προς την ακτή, και τους πρωινούς που φυσούν από την ξηρά προς τα ανοικτά. Καμιά φορά αποκλεισμένος από τον καιρό επωφελείται για να κάνει εκδρομές και να δώσει δεξιότητες. Την εικόνα, που δεν θα αλλιάξει έως την εφεύρεση του ατμού, μας δίνουν η αλληλογραφία του Κικέρωνα τον 1ο αι. π.Χ., όπως και οι αυτοβιογραφία του Καζανόβα τον 18ο.

Ο όγκος των εμπορικών συναλλαγών και μετακινήσεων δεν έχει βέβαια καμία σχέση με τη γιγαντιαία κλίμακα των σύγχρονων μεταφορών καταναλωτικών αγαθών και πρώτων υλών, και των περιοδικών μαζικών μεταναστεύσεων τουριστών. Οι αρχαίες -βασικά αγροτικές- κοινωνίες ήταν λίγο πολύ αυτάρκες και στατικές: το κεφάλαιο που επενδύεται περιορισμένο. Αν εξαιρέσουμε τους εμπόρους, που -όπως αυτός του Μιμίამβου του Ηρώνα (2.55, 59) βρίσκονται τη μια μέρα εδώ την άλλη εκεί μίλια μακριά- οι μετακινήσεις συνδέονται μόνο με πολεμικές εκστρατείες (ας θυμηθούμε το Σωκράτη).

Από τα εμπορεύματα την πρώτη θέση κατέχουν τα δημητριακά με κύριες εξαγωγικές χώρες την Αίγυπτο, τη Σικελία, την Κυρήνη και τον Πόντο και φυσικά οι πρώτες ύλες (μεταλλεύματα, ξυλεία, βαφές, λινάρι, πάπυρος κλπ) αλλά και οι δούλοι. Από τα τρόφιμα εκτός από το σιτάρι και το λάδι (στην εξαγωγή του οποίου έχει κάποια θέση και η Αττική) πολύ γνωστό από τη λογοτεχνία και τα ευρήματα των οξυψύθμενων αμφορέων που χρησίμευαν ως συσκευασία, ήταν το εμπόριο του κρασιού με προέλευση από τη Θάσο, τη Χίο, τη Μένδη, τη Ρόδο, τη Κνίδο και τη Χερσόνησο², ενώ περίφημο ήταν το σίλφιο της Κυρήνης. (εικ. 15 α-γ).

Περιορισμένης αντίθετα κατανάλωσης

15α-β-γ. Το βασικό γεωργικό προϊόν ως σύμβολο της πόλης: το στάχυ, ένα τσαμπί σταφύλια και το σίλφιον σε νομίσματα αντίστοιχα του Μεταποντίου, της Πεπαρήθου και της Κυρήνης

και όγκου, μεγάλης όμως αξίας είναι τα εισαγόμενα είδη πολυτελείας, όπως π.χ. το ήλεκτρο της Βαλτικής, το ελεφαντόδοντο της Αφρικής, τα πολύτιμα υφάσματα και τα αρώματα της Ασίας. Πολλά λιμάνια δεν είναι παρά απλές εμπορικές σκάδες (εμπόρια) εξειδικευμένα σε ένα προϊόν, όπως τα λιμάνια του Πόντου, ένα λιμάνι στο Δέλτα του Νείλου που εξαγει αποκλειστικά και μόνο ανθρακική σόδα ή στη ρωμαϊκή εποχή τα λιμάνια της Λιβύης που είχαν ειδικευθεί την εξαγωγή αγρίων θηρίων για το αμφιθέατρο της Ρώμης (εικ. 16 α-β). Η εξέλιξη μιας τέτοιας σκάδας -εξοηλισμένης με μια προβλήτα ίσως και μια στοά- σε ένα πραγματικά μεγάλο λιμάνι, απαιτεί πέρα από τις φυσικές προϋποθέσεις (όπως είναι η θέση στην κατάληξη των μεγάλων δρόμων των караβανιών), τη γειτνίαση ενός μεγάλου αστικού κέντρου ικανού να κατευθύνει τη ναυτική δραστηριότητα και να διαθέσει τα απαραίτητα κεφάλαια, όπως η Κόρινθος με το διπλό λιμάνι στο Σαρωνικό και τον Κορινθιακό, η Αθήνα, η Μίλητος, η Εφεσος και η Ρόδος.

Ο συνδυασμός μιας κατάλληλης γεωγραφικής θέσης με τη ναυτική δύναμη (ή την προστασία μιας ναυτικής δύναμης) είναι η προϋπόθεση για τη δημιουργία των μεγάλων "clearing houses" της ελληνοιστικής Μεσογείου όπως η Ρόδος και στη συνέχεια η Δήλος. Μόνο με την ανάπτυξη μεγαλοπόλεων, όπως η αυτοκρατορική Ρώμη -με τεράστιες ανάγκες επισιτισμού του λαού και εξυπηρέτησης μιας αριστοκρατίας με μεγάλη αγοραστική δύναμη, πόλεων που διαθέτουν παράλληλα τη θέληση και την ικανότητα προστασίας της ναυσιπλοΐας από τη μάστιγα της πειρατείας, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις των μακρινών θαλασσιών οδών του μεγάλου εμπορίου, όπως αυτές, που θα ενώσουν με τη Ρώμη τα λιμάνια της Ιωνίας και της Συρίας, την Αλεξάνδρεια (κατάληξη των δρόμων των караβανιών της Ασίας), την Καρχηδόνα και την Ισπανία.

Το μεγάλο εμπόριο (σιτηρών, κρασιού, λαδιού) εξυπηρετούσαν πλέον πλοία ειδικού φορτίου τα μόνα που κάνουν ταξίδι χωρίς μεταφορτώσεις. Κάθε Απρίλιο μια νηοπομπή 200 σιταγωγών πλοίων 240 έως και 600 τόνων ξεκινούσε από την Αλεξάνδρεια για τα λιμάνια της Ρώμης όπου έ-

φθανε μετά ένα μήνα. Με αυτό το εμπόριο συνδέεται η ανάπτυξη της ναυτιλιακής τεχνολογίας, των μεγάλων λιμενικών έργων π.χ. στην Οστία και τους Πουτεόλους (εικ. 18 α-β) αλλά και η δημιουργία των εμπορικών θεσμών: της εμπορικής πίστης, των ναυτασφαλίσεων, και των συντεχνιών.

Ενα από τα πρώτα βήματα στη δημιουργία του σύγχρονου λιμανιού -εμπορικού κέντρου, πραγματοποιείται στον Πειραιά, ένα από τα λίγα (μαζί με τη Μασσαλία) μεγάλα φυσικά λιμάνια της Μεσογείου, με μοναδικές δυνατότητες ασφαλούς ελλιμενισμού για τα εμπορικά πλοία, και πρόσφορο -χάρη στα δύο μικρότερα λιμάνια της Ζέας και της Μουνυχίας- για την οργάνωση ενός ναυστάθμου ικανού να επιβάλλει την ασφάλεια των θαλασσιών και τον Πειραιά ως το κέντρο των δρόμων του εμπορίου, που πριν και μετά περνούν από τη Κόρινθο ή έξω από το Αιγαίο.

Το μεγαλύτερο σε αξία και όγκο εμπόριο ήταν εδώ, όπως αργότερα στη Ρώμη, αυτό των δημητριακών. Εχει υπολογιστεί ότι τουλάχιστον έξι μεγάλα σιταγωγά πλοία ξεφόρτωναν καθημερινά στη μεγάλη αποβάθρα (το Χώμα) στη βόρεια πλευρά του λιμανιού, και άλλα τόσα έφθαναν με πρώτες ύλες, ξυλεία, δούλους κλπ. Όπως θα περηφανευτεί ο Περικλής "συρρέουν εις ημάς εκ πάσης γης (Θουκ. II 38). Ο κωμικός Ερμιππος το 430 θα μας τα απαριθμήσει, τονίζοντας την προέλευση τους από κάθε γωνιά της Μεσογείου (Αθήναιος 1.27 e-f) "Από την Κυρήνη έρχεται το σίτη-φιο και δέρματα, από τον Ελλήσποντο σκουμπρί και κάθε είδους παστό ψάρι, από τη Θεσσαλία χόνδρος και βοδινά παιδιά.. γουρούνια και τυρί από τις Συρακούσες, από την Αίγυπτο караβόπανα και πάπυρος, από τη Συρία ριβάνι, από την Κρήτη κυπαρίσσι, ελεφαντοστούν από τη Λιβύη, από τη Ρόδο σταφίδες και σύκα, από την Εύβοια αχλάδια και μήλα, από τη Φρυγία σκλήβοι, από την Αρκαδία μισθοφόροι, δούλοι από τις Παγασές, βελανίδια και αμυγδαλιά από την Παφλαγονία, χουρμάδες και σιμιγδάλι από τη Φοινίκη, χαλιά και πολύχρωμα μαξιθάρια από την Καρχηδόνα".

Η μεγαλύτερη στοά, η Αλιφτόπωλης ή Μακρά στοά, ήταν ειδικά αφιερωμένη στο σιτεμπόριο, άλλες πέντε, που κατελάμβαναν στην ανατολική πλευρά του Κανθά-

17. Γενική άποψη του λιμανιού της Οστίας (επί Κλαυδίου και επί Τραϊανού) και ο φάρος της Αλεξάνδρειας σε ρωμαϊκά νομίσματα

18. Το λιμάνι των Πουτεόλων (Puteoli) σε τοιχογραφία.

19. Το Εμπόριο του Πειραιώς όπως το είδε ο Γιάννης Τσαρούχης

20. Δούλος μεταφέρει αμφορέα σε πλοίο (ψηφιδωτό του 2ου αι.)

21. Το λιμάνι του Πειραιά επί Οθωμ.

16α-β. Η φόρτωση των αγρίων θηρίων για το Κολοσσαίο της Ρώμης. Γενικό σχέδιο (α) και λεπτομέρεια (β) ψηφιδωτό της υστερορωμαϊκής επαύλης της Piazza Armerina στη Σικελία.

Συνέχεια στη σελ. 23

Αρχαιολογικό «Πανόραμα» από την

Δημοπρατήθηκε το νέο Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων

Το όνειρο 30 χρόνων των κατοίκων των Χανίων, γίνεται πραγματικότητα. Το νέο Αρχαιολογικό Μουσείο της πόλης δημοπρατήθηκε. Ήδη το έργο έχει ενταχθεί στο Ε.Σ.Π.Α. με 20 εκατ. ευρώ, ύστερα από τη δέσμευση του Υπουργού Πολιτισμού κ. Παύλου Γερουλάνου. Την αρχιτεκτονική μελέτη του νέου Μουσείου έχει εκπονήσει ο κ. Θεοφάνης Μπομποτής. Η μελέτη προβλέπει την ανάπτυξη εκθεσιακών χώρων, εργαστηρίων αποθηκών, αναψυκτηρίου, αίθουσας περιοδικών εκθέσεων, αμφιθεάτρου, βιβλιοπληθούς, χώρου διαλέξεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων καθώς και υπαίθριας έκθεση αρχαιοτήτων και χώρου πρασίνου. Η συνολική τους επιφάνεια καταλαμβάνει έκταση 6.500 τ.μ., οι δε αίθουσες εκθέσεων 1800 τ.μ. Το νέο Μουσείο θα κατασκευαστεί στον αστικό ιστό της Χαλέπας και αναμένεται να αναβαθμίσει την πολιτιστική ζωή των Χανίων.

Αναστήλωση των μνημείων της Δήλου

Ύστερα από μελέτη και πρόταση της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, το Κ.Α.Σ. αποφάσισε την αναστήλωση των μνημείων της Δήλου. Πιο συγκεκριμένα θα συντηρηθούν και θα αποκατασταθούν: το θέατρο, η πηλαγία, οι πεσσοί ή ημικίονες, τμήμα του επιστηλίου καθώς και η βάση του αγάλματος του Φιλεταίρου (ηγεμόνα της Περγάμου τον 3ο αι. π.Χ.) Επίσης ενεκρίθη η συμπλήρωση με αρχαίους και νέους λίθους δύο αναλημμάτων του θεάτρου και η κατα-

σκευή βάσεων πάνω στις οποίες θα παρουσιάζονται αρχιτεκτονικά μέλη και δύο πεσσοί.

Ιδιαίτερα για το αρχαίο θέατρο της Δήλου, το οποίο χωρούσε 6.500 θεατές και είναι εγκαταλειμμένο 25 αιώνες, αναμένεται να αποκτήσει και πάλι την αρχική του εικόνα και θα δώσει νέα πνοή στον μεγαλύτερο παγκοσμίως αρχαιολογικό χώρο, χαρή στην πρωτοβουλία του Διαζώματος.

Τα πρώτα 10.000 ευρώ για να αρχίσει η μελέτη σωτηρίας του κοίλου έχουν μπει ήδη στον κουμπαρά που άνοιξε το Διάζωμα, - η κίνηση πολιτών για τη σωτηρία των αρχαίων θεάτρων της οποίας ηγείται ο Σταύρος Μπένος -, ενώ θα χρειαστούν ακόμη 70.000 ώστε να ολοκληρωθεί η μελέτη που θα βάλλει τάξη στο χάος που επικρατεί στο αρχαίο θέατρο.

Τη μελέτη υπογράφει ο έμπειρος μηχανικός και από τα έργα της Ακρόπολης, Κώστας Ζάμπας, ενώ το υλικό προς μελέτη παραχωρήθηκε από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή που ανασκάπτει από τον 19ο αιώνα.

Η μελέτη θα είναι έτοιμη σε επτά μήνες και θα αποτελέσει διαβατήριο ώστε να μπορέσει το θέατρο να ενταχθεί στο ΕΣΠΑ και να αναστηλωθεί με τη στήριξη του υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού.

Η αρχαία Ολιζών αναζητείται στο Παλιόκαστρο Μαγνησίας

Η αρχαία Ολιζών είναι από τις σημαντικές πόλεις της Μαγνησίας, η οποία αναφέρεται στα Ομηρικά έπη και πήρε μέρος στον Τρωικό πόλεμο. Οι μελετητές πι-

θανολογούν σύμφωνα, με όλεις τις ενδείξεις, ότι βρίσκεται τρία χιλιόμετρα από τον αρχαιολογικό χώρο της Μηλίνας σε μια περιοχή γνωστή με το τοπωνύμιο "Παλιόκαστρο". Η πόλη διέθετε δύο λιμάνια, γι' αυτό ονομάζονταν "αμφιλιμένος" και κατοικήθηκε από τα αρχαϊκά, τα κλασικά και πιθανόν μέχρι και τα ρωμαϊκά χρόνια.

Δυστυχώς μέχρι σήμερα δεν έχει γίνει συστηματική αρχαιολογική έρευνα. Όλες οι ενδείξεις από τις οποίες συλλέγουν πληροφορίες οι αρχαιολόγοι, είναι επιφανειακές (αρχιτεκτονικά μέλη, οικοδομικά υλικά τμήματα κεραμιδιών, άφθονο υλικό από σπασμένα αγγεία, λείψανα τοίχων ίσως από την οχύρωση της πόλης, αρκετοί τάφοι τριγύρω και δρόμοι). Επίσης υπάρχουν μαρτυρίες από παλιότερους ερευνητές, οι οποίες αναφέρουν ότι σώζονταν πολύ περισσότερα λείψανα, μεγάλο μέρος του τείχους, στη Β.Δ. πλευρά της πόλης (μέχρι της αρχές του 20ου αιώνα), κορινθιακά κιονόκρανα, αρκετά αρχιτεκτονικά μέλη κτισμάτων, βάση αγάλματος με την επιγραφή που αναφέρονταν στον Ηρακλή κ.ά.

Είναι αναγκαία, επομένως, η αρχαιολογική ανασκαφική έρευνα προκειμένου να γίνει ταυτοποίηση των επιστημονικών υποθέσεων για τη μια από τις τρεις σημαντικές πόλεις (μαζί με την Θαυμακία και Μεθώνη) του μυθικού βασιλείου Φιλοκλήτη.

Κυκλικό κτίριο νεοιθικής περιόδου αποκαλύφθηκε στην Κύπρο

Η ανασκαφική έρευνα έχει φέρει στην επιφάνεια στη θέση "Κλήμονας" στον Άγιο Τύχωνα Λεμεσού τα κατάλοιπα ενός εντυπωσιακού, ημιυπόγειου κυκλικού κτιρίου, διαμέτρου περίπου 10 μέτρων. Οι έρευνες διεξήχθησαν από τη Γαλλική Αρχαιολογική αποστολή.

Λίθινα εργαλεία, κατάλοιπα πανίδας και ραδιοχρονολογήσεις επιβεβαιώνουν ότι το κτίριο στον "Κλήμονα" που θεωρείται ως χώρος

συνάθροισης και κοινής αποθήκευσης, χρονολογείται στο πρώτο μισό της 9ης χιλιετηρίδας π.Χ. Επιπλέον, στη θέση έχουν εντοπιστεί τα κατάλοιπα άλλων μικρότερων κτιρίων και αρχαιολογικά στρώματα που περιλαμβάνουν κατάλοιπα εστιών, τα περισσότερα από τα οποία δεν έχουν ακόμη ανασκαφεί. Αρχαιολόγοι έχουν πρόσφατα ανακαλύψει στοιχεία που επιβεβαιώνουν την ανθρώπινη παρουσία στην Κύπρο πριν από αυτή την περίοδο. Οι πρόσφατες ανακαλύψεις της Γαλλικής Αποστολής στη θέση "Κλήμονας" καταδεικνύουν ότι θα υπήρχαν στο νησί μόνιμα εγκατεστημένες ομάδες που έχουν κοινά χαρακτηριστικά με αυτές της ύστερης προ-κεραμικής Νεοιθικής Α' στη Μέση Ανατολή.

Οι μελληοντικές έρευνες αναμένεται να δώσουν περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την οργάνωση των εγκαταστάσεων και τον τρόπο ζωής (γεωργικές δραστηριότητες, έλεγχος ζώων) των πρώτων αυτών κατοίκων της Κύπρου.

Εξαιρετικά ψηφιδωτά κοντά στη Σπάρτη

Έξω από τη Σπάρτη, στο χωριό Μαγούλα αποκαλύφθηκαν από την αρχαιολογική

σκαπάνη, εξαιρετικά ψηφιδωτά δάπεδα με παραστάσεις νέων ανδρών σε σκηνές πάλης και άλλα με πλούσια γεωμετρικά σχήματα, αλφάβητα και γλυπτά. Η σημερινή ονομασία της περιοχής "Ρουτρά της "Αράπισσας" αντιστοιχεί, ως φαίνεται, με την αρχαία πραγματικότητα.

Τα ψηφιδωτά βρέθηκαν σε ένα οικόπεδο, όπου υπήρχαν τα κατάλοιπα κτιρίων της ύστερης Ρωμαϊκής εποχής (2ος-3ος αι. μ.Χ.). Κατάλοιπα αρχαίων κτιρίων υπάρχουν επίσης σε άλλη έκταση, σε κοντινή απόσταση από το οικόπεδο με τα ψηφιδωτά, η οποία ήδη απαηλοτριώθηκε. Όπως συμπεραίνουν οι αρχαιολόγοι πρόκειται για ένα μεγάλο συγκρότημα ρουτρών, τα όρια του οποίου δεν έχουν ακόμη συγκεκριμενοποιηθεί.

Διατυπώνεται όμως και η υπόθεση να μην πρόκειται για ρουτρά αλλά για το Γυμνάσιο της ρωμαϊκής πόλης. Η έρευνα χρειάζεται να συνεχιστεί για να τεκμηριωθεί κάτι τέτοιο.

Αρχαιολογικό «Πανόραμα» από τον

Αποκάλυψη ρωμαϊκού νεκροταφείου στην Τυνησία

Η πρώτη μεγάλη αρχαιολογική αποκάλυψη στην Τυνησία μετά την αλληαγή του καθεστώτος έγινε από ομάδα Τυνησίων αρχαιολόγων, η οποία έφερε στο φως αρχαίο ρωμαϊκό νεκροταφείο, στη θέση Λάμπα, 160 χλμ. νότια της πρωτεύουσας. Τα ευρήματα μάλιστα αποδει-

κνύουν τη ρωμαϊκή συνήθεια της καύσης των νεκρών και την εναπόθεση των υπολειμμάτων τους σε τεφροδόχους. Η πρακτική αυτή διατηρήθηκε μέχρι και τον 3ο αι. μ.Χ. οπότε και επικράτησαν οι ταφές.

Οι αρχαιότητες της Τυνησίας επιβεβαιώνουν μια αδιάλειπτη ιστορική συνέχεια από τον 12ο αι. π.Χ. Εκείνες όμως που ξεχωρίζουν είναι αυτές που αφορούν τον πολιτισμό των Καρχηδονίων και των Ρωμαίων. Ας σημειωθεί ότι τα μνημεία συντηρούνταν στην ανάπτυξη του τουρισμού, ο οποίος αποφέρει το 60% του ΑΕΠ της χώρας.

Το μεγάλο πρόβλημα όμως είναι οι καταπατήσεις που έχουν γίνει στους αρχαιολογικούς χώρους με τις ευλογίες του προηγούμενου καθεστώτος του δικτάτορα Μπεν Αλί, οι οποίες ξεσήκωσαν κύμα διαμαρτυριών της παγκόσμιας αρχαιολογικής κοινότητας. Κάθε νέα αρχαιολογική ανακάλυψη εκτιμάται ότι θα βοηθήσει στην προστασία των αρχαιοτήτων, αλλά και στην ενίσχυση του τουρισμού στη χώρα.

Ολοκληρώθηκε το Ασσυριακό λεξικό

Πρόσφατη ανακοίνωση του Πανεπιστημίου του Σικάγου, αναφέρει ότι η συγγραφή του λεξικού της αρχαίας ασσυριακής γλώσσας, που ξεκίνησε το 1921, έφθασε στην ολοκλήρωση του. Χρειάστηκαν δηλαδή ενενήντα ολόκληρα χρόνια! Οι Αμερικανοί επιστήμονες, βασίστηκαν, για το

εγχείρημα αυτό, σε πινακίδες σφηνοειδούς γραφής, που προέρχονταν από τις σημερινές χώρες Ιράν, Ιράκ, Συρία και Τουρκία. Καθώς περνούσαν τα χρόνια, στους Αμερικανούς προστίθενται ειδικοί από τη Βιέννη, το Παρίσι, την Κοπεγχάγη, την Ιερουσαλήμ, το Βερολίνο, το Ελσίνκι, τη Βαγδάτη και το Λονδίνο.

Το αποτέλεσμα της μακρόχρονης αυτής επίπονης εργασίας ήταν είκοσι ένας τόμοι αφιερωμένοι στα αρχαία ακκαδικά, των οποίων η ασσυριακή αποτελούσε διάλεκτο. Μια γλώσσα, που μιλήθηκε τελευταία το 100 μ.Χ., που συμπυκνώνει όμως ένα θαυμάσιο πολιτισμό, είναι τώρα διαθέσιμη σε όλους μέσα από τον ιστότοπο του λεξικού (Chicago Assyrian Dictionary).

Η αποκάλυψη όμως όλο και περισσότερων πινακίδων σημαίνει ότι το λεξικό θα πρέπει να ανανεώνεται συνεχώς. Σύμφωνα με τον ερευνητή R. Biggs, ο οποίος εργαζόταν πενήντα χρόνια για το λεξικό, " Πάντα έβλεπες φως στο τέλος του τούνελ. Αλλά το τέλος του τούνελ συνέχιζε να πηγαίνει όλο και πιο μακριά".

Βρέθηκε στην Όστια Ρωμαϊκό πλοίο ηλικίας 2000 ετών

Στη διάρκεια εργασιών επισκευής μια γέφυρας, σε μια πεδιάδα κοντά στην αρχαία πόλη Όστια της Ρώμης ήρθε στην επιφάνεια, ένα ρωμαϊκό πλοίο ηλικίας 2.000

ετών. Το ξύλινο σκάφος βρίσκεται σε βάθος 4 μέτρων, έχει μήκος 11 μέτρα και είναι το μεγαλύτερο που έχει ανασκαφεί ποτέ κοντά στα ερείπια της αρχαίας Όστια, ενός λιμανιού κοντά στις εκβολές του Τίβερη που συναγωνιζόταν σε πλούτο την Πομπηία.

Ορατή, μέχρι στιγμής, είναι μόνο η δεξιά πλευρά του πλοίου είναι ενώ έχουν αρχίσει να εμφανίζονται τμήματα των σκοινιών που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι Ρωμαίοι ναύτες.

το ξύλο το πλοίου, διατηρήθηκε άθικτο χάρις στο πυκνό στρώμα λάσπης που το είχε καλύψει.

Αρκετά ρωμαϊκά πλοία, που σήμερα βρίσκονται σε μουσείο στην Όστια, είχαν αποκαλυφθεί κατά τη διάρκεια της κατασκευής του αεροδρομίου Φιουμιτσίνιο στη δεκαετία του 1950. Ωστόσο, οι αρχαιολόγοι πιστεύουν ότι το συγκεκριμένο είναι πολύ πιο σημαντικό, επισημαίνοντας ότι σε αυτό το βάθος δεν έχει βρεθεί ποτέ άλλο πλοίο. Λόγω του μεγέθους του, εκτιμάται ότι ίσως να μην πρόκειται για μεμονωμένο εύρημα. Πιθανόν να είναι θαμμένα περισσότερα πλοία στην περιοχή, γεγονός που, αν αποδειχθεί στο μέλλον, θα αποκαλύψει την ακριβή τοποθεσία όπου στάθμευε ο μεγαλύτερος στόλος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Αρχαία ελληνική πόλη στη Ν. Ρωσία

Στην ευρύτερη περιοχή του Εύξεινου Πόντου, στη θέση Ταμάν της Ν. Ρωσίας, αποκαλύφθηκε από Ρώσους αρχαιολόγους αρχαία ελληνική πόλη. Πρόκειται για τα ερείπια πόλης του 6ου αι. π.Χ. τα οποία βρέθηκαν σε πολύ καλή κατάσταση, ενώ ανάμεσά τους ήρθαν στο φως και αξιόλογα κινητά ευρήματα.

Μέχρι σήμερα, έφεραν στην επιφάνεια τμήμα του τείχους της καθώς και κτιρίου που οι αρχαιολόγοι τεκμαίρουν ότι πρόκειται για

ναό αφιερωμένο στη Δήμητρα. Η ανασκαφική ομάδα δουλεύει ηρωικά σε εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες, αφού η περιοχή είναι απομονωμένη, το πόσιμο νερό αντλείται από ένα πηγάδι, η θερμοκρασία πέφτει τη νύχτα στους -25° C ενώ δεν υπάρχουν οικονομικοί πόροι για τη συνέχιση των εργασιών. Ας σημειωθεί ότι τα μέλη της ομάδας είναι εθελοντές που προσφέρουν μάλιστα για τη συμμετοχή τους 13 ευρώ την ημέρα.

Στα ίχνη των ορίων του Βασιλείου του Σαβά

Το οροπέδιο του Tigre κοντά στην πόλη Yeha, στη ΒΔ Αιθιοπία, γύρω στα 700 π.Χ. υπήρξε ένα σημαντικό κέντρο του αρχαίου βασιλείου του Diamat, όπου άνθισε ένας αινιγματικός πολιτισμός. Γερμανοί αρχαιολόγοι ξεκίνησαν στις αρχές Μαΐου τη γεωφυσική έρευνα στην περιοχή που αναμένεται να ρίξει φως στο θέμα της εξάπλωσης του πολιτισμού του Σαβά στην Αφρική. Χρησιμοποιώντας μαγνητόμετρο, εντόπισαν, χωρίς

ανασκαφή, κατασκευές καταχωμένες στο έδαφος.

Ακολουθήσαν δοκιμαστικές τομές που επαλήθευσαν τις ανιχνευτικές έρευνες. Βρέθηκαν λίθινοι τοίχοι, τάφοι, οστά και πλούσια κεραμική που καλύπτει διαφορετικές περιόδους. Αιθίοπες αρχαιολόγοι είχαν ανακαλύψει στο Tigre, βωμό με επιγραφή στη γλώσσα της Αρχαίας Νότιας Αραβίας όπου κατονομαζόταν για πρώτη φορά η πόλη Yeha. Από τα κατάλοιπα που βρίσκονται στην Ερυθραία επιβεβαιώνεται, ότι υπήρξε ένας ανεπτυγμένος πολιτισμός με προηγμένο αρδευτικό σύστημα και σημαντική τεχνολογία στην επεξεργασία των μετάλλων.

Ωστόσο μεγάλο ερωτηματικό αποτελεί για τους αρχαιολόγους η σύνθεση του πληθυσμού και η πολιτισμική ταυτότητα σε αυτό το βασίλειο, που όλα δείχνουν ότι είχε άμεση σχέση με το βασίλειο του Σαβά. Η σύνδεση με το γνωστό βασίλειο της Νότιας Αραβίας (σημερινή Υεμένη) πιστοποιείται και από άλλα ευρήματα. Γερμανών αρχαιολόγων του DAI: έναν ναό αφιερωμένο στον Σαβαίο θεό Almaqah στο Meqaber Gaewa και τα θεμέλια ενός άλλου ιερού στη θέση Ziban Adi.

Ιδιωτικά εκπαιδευτήρια στον Πειραιά του 20ου αιώνα

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΕΣ ΘΕΣΕΙΣ

Καθώς δεν έχει ακόμα δοθεί η απαιτούμενη προσοχή των ερευνητών για τη δημόσια ή ιδιωτική εκπαίδευση στον Πειραιά, ώστε να γίνει μια πλήρης καταγραφή των ιδρυμάτων κατά τον 20ο αιώνα, είχα ανατρέξει - εκτός των άλλων - σε παλιά ενδεικτικά ή απολυτήρια που βρίσκονταν στη συλλογή μου, σε επητηρίδες, πλευκώματα, δεητία προόδου μαθητών, σε αποδείξεις πληρωμής διδάκτρων, φωτογραφίες τάξεων και οδηγούς της πόλης, για να αναφέρω μερικά από τα ιδιωτικά σχολεία που ξεχασμένα πλέον, ενδιαφέρουν ιστορικά έστω η ανάγνυσή τους.

Το αποτέλεσμα της μελέτης ήταν προορισμένο να δημοσιευτεί το 2004 σε πειραικό περιοδικό που θα έκανε αφιέρωμα στην παιδεία. Ο τόμος κυκλοφόρησε αργότερα με άλλο θέμα. Εν τω μεταξύ δημοσιεύτηκε το κείμενο του Γιάννη Χατζημανωλάκη, **Η ιδιωτική εκπαίδευση στον Πειραιά (Χρονικό)**, περιοδικό Φιλολογική Στέγη, Περίοδος Β' τεύχος 8, Απρίλιος - Ιούνιος 2006, σ.73 - 79. Όσο κοινός κι αν ήταν ο τίτλος και το περιεχόμενο των κειμένων, υπάρχουν αρκετές διαφορετικές καταγραφές που αξίζει να παραληληηιστούν για να πληυτίσουν το ερευνητικό μας πεδίο. Μπορεί όμως το παρόν να θυμήσει κάτι, αλλιά και να συγκινήσει κάποιους μεγαλύτερους σε ηλικία.. αφού τα μαθητικά χρόνια παραμένουν αδέχαστα σε όλους μας. {Η αρίθμηση των οδών είναι της εποχής της ακμής τους. Δεν περιλαμβάνονται οι τεχνικές κι οι ναυτικές σχολές, αυτές είναι αλλήλο κεφάλαιο!}.

*Ιδιωτικών Δημοτικών Σχολείων Ελληνοναυτικής Σχολής "Ιωάννα Δ. Αρκ" εν Πειραιεί. Άδεια ιδρύσεως Υ. Π. αριθ. 7938/ 2.1.1860. * Λύκειον "ο Πλάτων", του Ζήση Ν. Αγραφιώτη, 1887. Διάδοχοί του στα 1936 ο Παλαιολόγος Παπαϊωάννου και από το 1953 ο Περικλής Παπαϊωάννου. Μεταστεγάσεις, αρχικά στην Κοινοκωτρώνη και Σωτήρος Διός, μετά οίκημα Κοινοσούκα, 1893 (οδός Αγίου Κωνσταντίνου), ύστερα γωνία Σωκράτους (Ηρώων Πολυτεχνείου) και Αγίου Κωνσταντί-

“ Οὐοά ÷ññιέα οὐί ο÷:ιέαβι
ēÛēà ÷ññiī Ûēēi ēñáíβi
ιέα ðùP óôçí βäéà ôÛiç
ēàññlá ιά éáé ðñÛiç.”

(Άδύ οὐ ὁπᾶτῶν
Ἐδὲνλά ἐὰν Ἐνῶν
ὁὐδ ἈçìPòñç Ἀññiòαῖβιç)

”

νου, 1896, Σωκράτους και Σωτήρος Διός το1911 και μετά, 1927, στο μέγαρο Ζαλοκώστα, Σωκράτους 63 και Γηάδοστωνος. Αγορά του μεγάρου Καζανόβα το 1956 κατεδάφισή του και εγκαίνια ιδιόκτητων εγκαταστάσεων το 1963 στη Γηάδοστωνος 2-8, Πηλασία Τερψιθέας. Ἐκείσε το 2002. * Ελληνοναυτική Σχολή "Ο Άγιος Παῦλος", 1893. Διαδοχικά στις οδούς Τσαμαδού, Πραξιτέλους και Φιλελλήνων, τέλος στη Πρωφόρο Αρτέμιδος (Χαριῖδου Τρικούπη 36). *Α-δελλών Μπάρδν. Ιδρύτρια η Ευγενία Μπάρδν, λειτούργησε από 1898 έως το 1950, στην Ελλευθ. Βενιζέλου ή Λεωφ. Μουνιχίας 117 (Γρ. Λαμπράκη). *Ιδιω-

τικά εκπαιδευτήρια "Θεομήτορος" Αρρένων και Θηλέων Δεσποίνης Ι. Κατράνιδου, 1902. Α'. Οδός Σμύρνης 3 (όπισθεν Α' εργοστασίου Ρεσίνα). Β'. Οδός Ι. Μεταξά (πρώην Γαρδικίου) - Ραιδεστού (πλησίον Υπαπαντής, Ταμπούρια), 1929. Γ'. Αικατερίνης Ι. Κατράνιδου-Λαγογιάννη, Βαλσαρώτου και Σολωμού 9, Καραβάς, 1936. Δ'. Δεσποίνης Ι. Κατράνιδου, Χρυσοστόμου Σμύρνης 77, Καμίνια, 1954. Ε'. Κατράνιδου-Κυριαζοπούλου, Καλοκαιρινού και Θεοφράστου. ***Ίδρυμα εκπαιδευτικών το Δραγάτσειον εν Πειραιεί**, του Ιάκωβου Δραγάτη, 1903. Το 1910 μεταφέρθηκε στην Αθήνα. ***Παρθεναγωγείον Αικατερίνης Διαμαντοπούλου**, Λεωφόρος Σωκράτους 69. ***Λύκειον μετ' οικοτροφείου Φιλίππου Ι. Ζορμπά**, καθηγητού των μαθηματικών, Γεωργίου Σκουζέ 36. ***Παρθεναγωγείον Αδελφών Αθηνάη**, Κ. Παλαιολόγου 2 στην Τερψιθέα. ***Λύκειον ο Σωκράτης του Ιω. Τσέλιου**, έναντι Δημοτικού Θεάτρου. ***Παρθεναγωγείον Σταμ. Σερέτη**, Αηκιβιάδου 207. ***Παρθεναγωγείον Αδελφών Παπακώστα**, έναντι Αγίου Κωνσταντίνου και αργότερα στο ιδιόκτητο κτήριο της Καραϊσκού όπου το Χάι-Λάιφ. ***Παρθεναγωγείον Άννης Ανεστοπούλου**, Αηκιβιάδου 179, Καραϊσκού 174. ***Λύκειον "Ελληνισμός"** του καθηγητού Μαθηματικών Κυριάκου Σταυριανού. Σε δύο κτήρια, Κ. Παλαιολόγου 11 και Αγίου Κωνσταντίνου 13 (μετά Καραϊσκού 117). Λειτουργήσε από 1912 έως 1987. * **Ελληνογαλλική Σχολή Κ. Μ. Παρίση**, 1916. Πραξιτέλους 115. * **Εκπαιδευτήριον "το Παλλιάδιον"** Ιφιγενείας Σούφλα, Ζαννή και Μακρυγιάννη (δεκαετία του '20). ***Τίτικας Ψαρουδάκη**, Τομπάζη 40. * **Μαρίας Παπαγεωργίου**, Αηκιβιάδου 183. ***Βασ. Οικονομοπούλου**, Τσαμαδού 54. ***Μαρ. Μαραλή-Κου**, Παλαμπίδου 61. ***Ελένης Νοταρά**, Υψηλάντου 103. ***Ειρήνης Ανδρουλή**, Ζαννή 5. ***Γάβ-**

λου, οδός Δελφινώργη. ***Ειρήνης Θειακάκη**, Ιωνιδών 17. * **Παν. Αλεξόπουλος**, μετά **Ελένης Αλεξοπούλου**, Δεξαμενής 2 (τώρα Γ. Θεοτόκη 1). ***Μοίρας Καραμοδούκη**, Τομπάζη 69. ***Ελένης Κουντούρη**, "παρά τον Άγιον Βασίλειον". ***Εκπαιδευτήριον Σοφίας Στέλληου και Γ. Δαββέτα**, Τσακάλωφ 14. ***Ελένης Κοκκινάκη** στο Ν. Φάληρο. ***Εκπαιδευτήριον ιδιόκτητον** (Ιδιωτικών Δημοτικών Σχολείων) **Νικολάου Δ. Μπουρούνη**, Λ. Γεωργίου Α' 43, 1922. * **Σχολή Μάρκου Αυγέρη**, Πλάτεια Αγίας Σοφίας, 1922. **Μέγα Εκπαιδευτήριον Μαρίας Πετράκη - Βαλσαμίδου** (γεν.1902 - θάν.1998). Ίδρύθηκε το 1922. Το παλιό κτήριο στη Ιπποδαμείας και Πραξιτέλους 54. Χαρακτηρίστηκε ως "οίκημον υγιεινότητος. Προσωπικόν άριστον. Τέλειον σύστημα διδασκαλείας. Ενδιαφέρον μητρικόν". Πραξιτέλους 66-70. ***Ιδιωτικών Δημοτικών Σχολείων Στέγκα και Γίκου**, 1926. **Ιδιωτικών Δημοτικών Σχολείων Αρρένων και Θηλέων Κωνσταντίνου Παπαδάκη**, 1926, Φαλήρου 29, Καστέλλα. Στα αποδυτήρια του 1950/51 αναφέρεται ότι ο μαθητής "έχει δαμαλιστεί κατά το έτος", δηλαδή έχει εμβολιαστεί από τη "μπατσίνα, την ευλογία".. Αργότερα το συναντάμε να ανήκει στους αδελφούς Παπαδάκη με την ονομασία Ιδιωτικών εκπαιδευτήριον Καστέλλας ή Μικτόν Γυμνάσιον Καστέλλας. Ήδη πολλοί ιδιοκτήτες δημοτικών σχολείων είχαν επεκτείνει την εκπαίδευση σε βρεφικούς και παιδικούς σταθμούς, νηπιαγωγεία, γυμνάσια, λύκεια. ***Το Λύκειον "η Αθηνά"** του **Αδαμαντίου Συριγού**, Αγίου Κωνσταντίνου 10, κατόπιν **Αρρεναγωγείον, Παρθεναγωγείον, Οικοτροφείον**, Καραϊσκού 146 και 146α ή 153-153α, "παρά τον κήπον της Τερψιθέας", 1933, μεταφέρθηκε στην Αθήνα. ***Το Ελληνογαλλικόν Λύκειο Νέου Φαλήρου** ιδρύθηκε στα 1927, οδός Πεσματζόγλη 17 (τώρα Ειρήνης) από τον Ευάγγελο Ι. Μάρκου και τον Σπυρίδωνα Γεωργίου Μακρή. Στα 1936 μεταβίβαστη σε τρίτους (Τσούρης - Αθανασούλιας, Σμοθέσκου και Βενιζέλου στη δεκαετία του '60). Ο Σ. Μακρής, γιος του πρωτοερέα Γεωργίου Μακρή (1871-1942), άνοιξε το 1936 (εγκαίνια στις 11 Οκτωβρίου) το "**Παρθεναγωγείον Χριστιανικής Ελληνοπρεπούς Μορφώσεως**" στην Χαρ. Τρικούπη και Σωκράτους. Ο Μάρκου συνέχισε να διευθύνει το οικογενειακό **Λύκειο "Ευαγγελισμός"**, (το είχε ιδρύσει στα 1914 ο πατέρας του Ιωάννης Μάρκου σε ιδιόκτητο οικόπεδο στη Νεωσοίκων 35 για τα παιδιά του που ήταν φιλόδογοι) που κατόπιν (1959-60) διηύθυνε ο γαμπρός του αδελφού του μαθηματικός Ιάκωβος Βαγιάκης (γεν.1928) μέχρι το κλείσιμό του το 1965. Σύμφωνα με πληροφορία του ίδιου ήταν δυσβάστακτη η αύξηση αποδοχών των εκπαιδευτικών που είχε επιβάλει -1964 - ο Γ. Παπανδρέου... Τότε είχε προστεθεί και ο 2ος όροφος στο κτήριο. ***Ιδιωτικών Δημοτικών Σχολείων Ευανθίας Λυσικάτου**, 1932, Ευρυμέδοντος 41. **Ιδιωτικών δημοτικών Σχολείων "ο Άγγελος"**, Γεωργίας Κ. Βυζαντίου, Αριθ. αδείας ιδρ. 57.812/42, Φαλήρου 93, Καστέλλα. * **Εκπαιδευτήριον "η Αγία Παρασκευή"**, Μ. Ευδαίμονος (πρώην Ειρήνης Θειακάκη), Κάσου 15. ***Ιδιωτικών Εκπαιδευτήριον "Υπαπαντή του Σωτήρος"** Βασιλικής Διαμαντή, 1951. ***Ιδιωτικών Δημοτικών Σχολείων Αντωνίου Γ. Μαργαρίτη**, γύρω στα 1951/52, Αγίου Όρους 7 (μετά Φωκίδος στο Κερατσίνι)..

Με το γενικό όρο "Σχολές" θα βρούμε επίσης πολλή άθλια ιδιωτικά εκπαιδευτήρια όπως "**του Δούκα**", της Ειρήνης Δαυράδου-Μπαχλιτζανάκι. Τα **εκπαιδευτήρια Μπαχλιτζανάκι** γύρω στο 1947, είχαν το νηπιαγωγείο - δημοτικό στην Ακτή Π. Κουντουριώτη 15 και το Γυμνάσιο - Λύκειο στη Μπουμπουλίνας και Καραϊσκού 147. Έχουμε ακόμα των: Ευρ. Αποστολίδου, Στυλιανού, Αρβανιτοπούλου, Βενιέρη, Φιλιππάτου, Σύγχρονος Αγωγή, Ζ. Λαλαράκη - Ευαγγελίου, ο Αδαμάντιος Κοραής, οι Τρεις Ιεράρχαι, Λύκειον Παντάνασσα, Άγιος Αρτέμιος, Σπανάκου - Σιβρή, Ι. Ελευθερίου στην οδό Μεθώνης, Φ. Αθανασόπουλου στην Ουϊήσωνος 6, Ανεστοπούλου στην Καραϊσκού 173, Αγγελικής Τζιχάλη, Μιχαήλ Ν. Παπαδοδήμα στην Αιτωλικού και Θεσσαλονίκης 20, Αριάδνης Δουρογούτη, Πελαγίας Κόκκορη, Μαρίας Καρρά.

Ας σημειώσουμε επί πλέον τα Λύκεια Ιωάννη Τσέλιου και Όθωνα Ρέντζου (Πασαλιμάνι) και του Παν. Παπαδογεωργή. Από τα μεγάλα εκπαιδευτήρια εξακολουθούν να είναι σε λειτουργία

το **Μιχαηλοπούλειον**, 1931, της Γιούλιας

Μιχαηλοπούλου στη Φιλικής Εταιρείας 30 που στα τελευταία της χρόνια και μετά το θάνατό της διευθύνει ο γιος της Ευάγγελος Πηλαφουντζής, ο **Θεμιστοκλής της Αλεξάνδρας Παυλάκη** - Σκυβαλάκη (Κουμουνοπούλου 175), το νηπιαγωγείο τα **Πουλιά (Birds)**, 1976 και το δημοτικό η **Παιδαγωγική**, 1992 της Ελένης Γκάτσου - Αθναίου και του Θεόδωρου Ν. Κατσιάρου στην Νικοδήμου 2 με Μαβίλη και στην οδό Διστόμου 7- 9 αντίστοιχα, το δημοτικό σχολείο **ΠΡΑΞΙΣ & ΠΡΑΞΕΙΣ** του Βασίλη Αντωνόπουλου στην Σπύρου Λάμπρου 14 και το προαναφερόμενο των **Πετράκη - Βαλσαμίδου**.

ΠΕΙΡΑΪΚΑ

“Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης” 100 χρόνια μετά, ταξιδεύοντας με τον Σκιαθίτη “Άγιο” ήταν το θέμα της ενδιαφέρουσας εκδήλωσης που οργάνωσε η Φιλολογική Στέγη Πειραιώς στο αίθριο της Δημοτικής Πνακοθήκης Πειραιά, την Τετάρτη 13 Απριλίου ε.ε.

Για τη ζωή και το σημαντικό έργο του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη (1851-1911), του γνωστού και γραφικού Σκιαθίτη κοσμοκαλόγερου, μίλησε ο λογοτέχνης κ. Νίκος Παπαγιαννάκης, Έφορος Πνευματικών Εκδηλώσεων της Στέγης.

Η εμπειριστατωμένη ανάληψη του πλούσιου λογοτεχνικού έργου του τιμωμένου με παράθεση πολλών βιογραφικών και λογοτεχνικών στοιχείων διανθίστηκε με απαγγελίες των επιλέκτων ηθοποιών Μαρίας Βλαχοδημήτρη και Μάνου Χατζηγεωργίου με μουσικά αποσπάσματα από την πιανίστα κ. Κική Σβίγγου - Σεληνοπούλου και με ενδιαφέρον οπτικοακουστικό υλικό με επιμέλεια του κ. Ανδρέα Τσαγκάρη.

Τον ομιλητή παρουσίασε ο Πρόεδρος της Φιλολογικής Στέγης κ. Γιάννης Χατζημανωλάκης, ευχαριστώντας όλους όσοι του συμπαραστάθηκαν στην πρόσφατη περιπέτεια της υγείας του. Παρευρέθησαν ο βουλευτής κ. Παν. Μελάς, ο τ. περιφερειάρχης κ. Σπ. Σπυρίδων, ο εντεταλμένος σύμβουλος Πολιτισμού κ. Νικ. Αμοργιανός, δημοτικοί, κοινοτικοί και ειδικοί σύμβουλοι, πρόεδροι και μέλη Δ.Σ. πνευματικών συλλόγων και πολλοί φιλότεχνοι, γνωστά μέλη της πειραιϊκής κοινότητας.

Η ιστορική επέτειος της αλώσεως της Βασιλειίδος των πόλεων, της Κωνσταντίνου Πόλεως, εορτάσθηκε, όπως κάθε χρόνο, από την γεραρά Εορτία Νέας Σμύρνης, ένα σωματείο που επιμένει στους χαλεπούς, ωφελημιστικούς καιρούς, να τηρεί τις παραδόσεις. Ο εορτασμός έγινε την Δευτέρα 16 Μαΐου 2011 και κύριος ομιλητής ήταν ο συγγραφέας κ. Χρήστος Π. Μπαθόγλου, ο οποίος με τον αναλυτικό λόγο που τον διακρίνει, παρουσίασε το βιβλίο του Donald M. Nicol: “Ο Αθάνατος Αυτοκράτορας” η ζωή κι ο θρύλος του Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Παλαιολόγου EUROBOOKS 2010 σελ. 194.

Σκιαγράφησε την προσωπικότητα του θρυλικού τελευταίου αυτοκράτορα που συνέδεσε το όνομά του με την πτώση της Βασιλειούσας. Για το βιβλίο τούτο είχαμε γράψει στο τεύχος αρ. 33, Οκτ.-Νοε-Δεκ. 2010 του περιοδικού μας “ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”.

Το Σάββατο 7 Μαΐου 2011 η Ένωση Ποντίων Αξιωματικών “ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ” μετά άθλων αδελφών πατριωτικών σωματείων τίμησε τη μνήμη του στρατιώτη Κωνσταντίνου Κουκίδη που τυλιγμένος με την ελληνική σημαία έπεσε από τον ιερό βράχο της Ακροπόλεως την 27 Απριλίου 1941, όταν η σημαία των Γερμανών αντικατέστησε την ελληνική.

Τον Πειραιά εκπροσώπησε ο Πρόεδρος του ΟΔΕΓ Πειραιώς κ. Παύλος Ρ. Μπαθόγλου.

Την Κυριακή 8 Μαΐου 2011 η πρεσβεία της Ουκρανίας εόρτασε την Ημέρα Νίκης του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Σε σεμνή τελετή στο Διασυμμαχικό Νεκροταφείο Παλαιού Φαλήρου μετά από δοξολογία κατετέθηκαν στέφανοι από τον πρέσβη της Ουκρανίας κ. Βλάντιμιρ Κρουστώφ, που διακρίνεται για τα άψογα ελληνικά του, από τον Πρόεδρο του Συνδέσμου Ελληνοουκρανικής Φιλίας κ. Κυριάκο Τασιοβασίλη και τον Αντιπρόεδρο του Ελληνοουκρανικού Επιμελητηρίου κ. Γεράσιμο - Νικόλαο Μπουγά.

Επίσημο γεύμα παρέθεσε στο Ναυτικό Όμιλο Ελλάδος (Ν.Ο.Ε.) την Μ. Τετάρτη 20 Απριλίου ε.ε. Ο Σύνδεσμος Ελληνομορδαβικής Φιλίας

Α στην αντιπροσωπεία του Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας της Μολδαβίας με επικεφαλής τον Α' Αντιπρόεδρό του κ. Βλάντ Πλακόλνικ συνοδευόμενο από τον κ. Ιγκόρ Κόρμαν, Πρόεδρο της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης κ. Όλεγκ Μπόντρουγκ, βουλευτή και Γεν. Γραμματέα του Φιλελευθέρου - Δημοκρατικού Κόμματος και από τις κυρίες Μόνικα Μπαμπούκ, σύμβουλο του Α' Αντιπροέδρου του Κοινοβουλίου και την κα Ντιάνα Ντάνου, ακόλουθο τύπου της Βουλής της Δημοκρατίας της Μολδαβίας.

Από τους οικοδεσπότες ο Πρόεδρος του Σ.Ε.Φ. κ. Γεράσιμος - Νικόλαος Μπουγάς, ο αντιπρόεδρος κ. Δημ. Λυδάκης και ο γεν. γραμματέας κ. Παύλος Ρ. Μπαλόγλου.

Επικράτησε εγκάρδιότητα κι έγινε ανταλλαγή προπόσεων, όπου τόσο ο κ. Γερ.-Νικ. Μπουγάς όσο και ο κ. Βλάντ Πλακόλνικ επισήμαναν την ανάγκη περαιτέρω σύσφιξης των Ελληνομολδαβικών σχέσεων τονίζοντας, ότι ο καθένας από τη θέση του καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια προς επίτευξη του σκοπού τούτου.

Στην αίθουσα "ΔΕΛΦΟΙ" του Πνευματικού Κέντρου Ρουμελιωτών, έγινε με επιτυχία την Τετάρτη 4 Μαΐου 2011 η παρουσίαση του τετράτομου έργου του γνωστού ρωμανιστή - βαλκανιστή δρος του Πανεπιστημίου της Σορβόνης κ. Αχιλλέα Λαζάρου "Ο Ελληνισμός και οι λαοί της Βαλκανικής".

Για το πολυσήμαντο έργο του Α.Λ. μίλησαν ο τ. πρόεδρος του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Βασίλης Φίλιας, ο τ. αντιπρόεδρος του Παντείου Πανεπιστημίου κ. Θεόδωρος Τζώνας κι ο φιλόλογος - θεολόγος κ. Βασίλης Σφανάκης. Συντονιστής της συζήτησης ο κ. Κωνστ. Καρκανιάς, πρόεδρος του ΟΔΕΓ Αθηνών.

Όλοι επισήμαναν τη σπουδαιότητα του έργου του κ. Αχ. Λαζάρου που συμβάλλει θετικά στην ελληνολατρεία και στη διάδοση του Ελληνικού Πνεύματος κι αποδεικνύει την Ελληνική καταγωγή των Βλάχων.

Δύο επιτυχημένες συναυλίες πραγματοποίησε το Ωδείο της Τερψιθέας στο θέατρο της Ελληνογαλλικής Σχολής "Saint Paul" την Παρασκευή 20 και Κυριακή 22 Μαΐου 2011 το απόγευμα.

Στην πρώτη συμμετείχαν έφηβοι και νέοι σπουδαστές του Ωδείου όλων των τάξεων και στη δεύτερη μικροί σπουδαστές (ηλικίας 4-12 ετών) σε μια παράσταση έκληξη που έδωσε το "Παιδικό Θεατρικό Εργαστήρι" σε σκηνοθεσία Μαρίας Βλαχοδημήτρη με το θεατρικό δρώμενο "Αζίζει μια ευχή". Τη διεύθυνση των χορωδιών είχε η κα Γεωργία Χατζημανωλάκη - Τσαγκάρη και στο πιάνο συνόδευαν

οι: Νίκη Γκουντούμη - Νικολάου και Έλμα Καφετζηδάκη.

Συγχαίρουμε εγκάρδιως όλους τους συντελεστές των δυο εκδηλώσεων.

Βραδιά αφιερωμένη στον Διονύσιο Σοῶνμό και στον Νικόλαο Χαλικόπουλο Μάντζαρο οργάνωσε ο Φ.Π.Σ.Π. "ΖΗΝΩΝ" στην αίθουσα εκδηλώσεων του την Πέμπτη 12 Μαΐου 2011.

Μίλησε η κα Ελένη Γκαϊτατζή με θέμα: "η μελοποίηση του Εθνικού μας Ύμνου και άλλα συναφή" με πλούσια οπτικοακουστικά παραστατικά και "το Χορωδιακό εργαστήρι" κι "η Μικρή Ορχήστρα" υπό την διεύθυνσή της απέδωσε επιτυχώς πολλὰ έργα των τιμωμένων.

Η Πρόεδρος του Φ.Π.Σ.Π. "ΖΗΝΩΝ" κα Αγγελική Μπουλιέρη μίλησε για τον Κυριάκο Περιμένη με θέμα: "Μια ζωή γεμάτη δράση. Εραστής του πνεύματος, λάτρης της τέχνης. Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ" στο χώρο ελεύθερης έκφρασης πολιτισμού "ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΗ ΚΑΣΣΗ" τη Δευτέρα 30 Μαΐου 2011.

Ο Σύνδεσμος Νέου Φαλήρου οργάνωσε την Κυριακή 22 Μαΐου το απόγευμα τα "Καραϊσκάκια 2011" με συνεργασία του Γραφείου Νεότητας, του ιερού ναού του Αγίου Δημητρίου Ν. Φαλήρου και με τη συμμετοχή της Φιλαρμονικής του Δήμου Πειραιά και της Ομάδας Ναυτοπροσκόπων Νέου Φαλήρου.

Ήταν μια πολυσύνητη εκδήλωση - αφιέρωμα στον "Αρχιστράτηγο της Ρούμελης" Γ. Καραϊσκάκη που έπεσε στα φαληρικά χώματα την 23η Απριλίου 1827.

Στο αμφιθέατρο του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών έγινε την Τετάρτη 8 Ιουνίου το απόγευμα η παρουσίαση του δίγλωσσου συλλεκτικού βιβλίου που είναι αφιερωμένο στη ζωή και στο έργο του Εθνικού ποιητή της Ουκρανίας Τάρας Σεβτσένκο "Η Διαθήκη".

"Ο γέρος του Βοριά" είναι το νέο πειραϊκό βιβλίο των εκδόσεων "ΤΣΑΜΑΝΤΑΚΗ" που παρουσιάστηκε στην αίθουσα της Ελληνογαλλικής Σχολής Πειραιώς την Πέμπτη 16 Ιουνίου ε.ε. το απόγευμα.

Συντονιστής της συζήτησης ήταν ο δημοσιογράφος Χάρης Παυλίδης, ενώ για το βιβλίο μίλησαν ο τ. υπουργός Ανδρέας Ι. Ανδριανόπουλος, ο συγγραφέας Νίκος Γ. Σακελλαρόπουλος, ο δημοσιογράφος κ. Δημ. Καπράνος που είναι κι ο "νονός" του βιβλίου, ο δήμαρχος Πειραιώς κ. Βασίλειος Μιχαηλάκος, ο εκδότης κ. Τσαμαντάκης κι άλλοι. Πρόκειται για ένα πρωτότυπο βιβλίο γραμμένο με σατυρική και χιουμοριστική διάθεση που διαβάζεται ευχάριστα.

Ε & ΆΛΛΑ...

Η ικρή συμβολή στη συλλογή κανόνων Ναυτικού δικαίου που διαμόρφωσε κατά την αρχαιότητα η ήδη προ της ενάρξεως των Ολυμπιακών Αγώνων (776 π.Χ.) ακμάζουσα ναυτική δύναμη των Ροδίων στο Αιγαίο και στην Αν. Μεσόγειο εν γένει.

Βέβαια κείμενα ναυτικού δικαίου αρχαιότερο από το Νόμο των Ροδίων δεν έχουμε. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν υπήρχαν εθιμικές διατάξεις, που να ρυθμίζουν την ήδη από την Εποχή του Χαλκού ζωντανή ναυσιπλοΐα του Αιγαίου. Ήδη στα ομηρικά κείμενα και δη στην Οδύσσεια ανιχνεύονται έθιμα και γενικότερα κανόνες που αντανakλούν διατάξεις ναυτικού ενδιαφέροντος.

Η από των αρχών όμως του 5ου π.Χ. αιώνα εξέλιξη της Ρόδου σε μεγάλη ναυτική δύναμη της Ανατολικής Μεσογείου κατέστησε πλέον αναγκαία την περιαφή με ισχύ Νόμου των μέχρι τότε εθιμικών

τους στα ναυτικά πράγματα και για το αίσθημα δικαιοσύνης που συναντάται στις διατάξεις του νόμου περί αβαρίας.

Είναι φυσικό και οι Ρωμαίοι να εκφράζουν τον θαυμασμό τους για το Ναυτικό Νόμο των Ροδίων. Ο Κικέρων (106-43 π.Χ.) λέγει: "Δινεκής παραμένει στη μνήμη μας η ναυτική επιστήμη και δόξα των Ροδίων" (Pro lege menilia XVIII, 54), αναφερόμενος και σε συγκεκριμένες διατάξεις του νόμου που τεκμηριώνουν την υπεροχή του. Ο Αύγουστος (63 π.Χ.-14 μ.Χ.) υιοθέτησε για ολόκληρη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία το νόμο De Inventione II, xxxii, 98 που προβλέπει τη δήμευση πλοίου που εφοδιάζεται με έμβολο, εισέρχεται σε εμπορικό λιμάνι με κίνδυνο ζημιάς σε άλλα πλοία. Αντωνίνος ο Ευσεβής (138-161 μΧ) με διάταγμα όρισε ότι κάθε δύσκολο πρόβλημα, που αφορούσε το θαλάσσιο εμπόριο, θα επιλύεται σύμφωνα με το ναυτικό νόμο των Ροδίων, "προς το οποίο κανείς

ΝΟΜΟΣ ΡΟΔΙΩΝ ΝΑΥΤΙΚΟΣ

διατάξεων. Έτσι προέκυψε ο Ναυτικός Νόμος των Ροδίων. Ένας Νόμος που περιλαμβάνει διατάξεις περί πληρωμάτων και των καθηκόντων τους, περί των παραβιάσεων των κανόνων ναυσιπλοΐας και των αντίστοιχων ποινών, περί συμβάσεων μεταφοράς αγαθών, περί ναυτικών δανείων, περί ασφαρίσεως πολύτιμων αντικειμένων κατά τη μεταφορά. Κυρίως όμως περί ναυαγίων και περί αβαρίας, δηλαδή περί αναγκαστικής αποβολής -απόρριψης φορτίου προς αποφυγή βυθίσσεως του πλοίου.

Η λέξη "αβαρία" ετυμολογείται από την αραβική anvar=ζημία anvarija=αγαθά υποστώντα ζημία. Από αυτή προήλθε η μεσαιωνική Ιταλική avaria ή Havaría, η Ιταλική και Πορτογαλική avaria, η Ισπανική averia, η Γαλλική avarie, η Ολλανδική avarij, η Γερμανική Havarie και η Αγγλική average. Δηλαδή η ζημία εξ αποβολής φορτίου προς αποφυγή βυθίσσεως πλοίου. Ζημία η οποία δεν περιορίζεται στους ιδιοκτήτες του τυχόν απορριφθέντος φορτίου, αλλά επιμερίζεται σε όλους όσοι έχουν φορτίο στο πλοίο. Εξ αυτού έχει προκύψει και η σημασία της αγγλικής λέξεως average=ισοκατανομή, μέσος όρος.

Οι ίδιοι οι Έλληνες είχαν αναγνωρίσει την υπεροχή των Ροδίων στο ναυτικό εμπόριο. Ο Δημοσθένης επαινεί τους Ροδίους για την δίκαιη μεταχείριση των εμπόρων. Στράβων ο Γεωγράφος εγκωμιάζει τους Ροδίους για την αρχαία πριν από την καθιέρωση των Ολυμπιακών Αγώνων ενασχόληση τους με την ναυτιλία για την εμπειρία

δικός μας νόμος δεν είναι αντίθετος"

Είναι λοιπόν φυσικό στο Corpus Juris Civilis (529 μΧ) του Ιουστινιανού να ενσωματώνεται ο ροδιακός νόμος ως "Ροδιακός Νόμος περί απορρίψεως" (Lex Rhodia de jactu), που προβλέπει ότι η ανάγκη επιβλήθει την απόρριψη αγαθών ώστε το πλοίο να ελαττώσει βάρος, "στη θυσία που γίνεται για κοινή ασφάλεια πρέπει η συμμετοχή να είναι κοινή"

Με την κατάκτηση της Συρίας υπό των Μουσουλμάνων Αράβων και την εν συνεχεία εξάπλωσή τους στη Μεσόγειο γίνεται δεκτός και από αυτούς ο Ναυτικός Νόμος των Ροδίων με αντιδάνειο προς ημάς τη λέξεως anvar, όπως είπαμε πιο πάνω. Με τα "Βασιλικά" του Λέοντος του Σοφού (886-912 μ.Χ.) και τη μετάφραση στην ελληνική του Corpus juris Civilis περιελήφθη και ο Ναυτικός Νόμος των Ροδίων, ως Νόμος Ροδίων Ναυτικός. Με τον ίδιο τίτλο περιελήφθη και στην "Εξάβιβη" του Κωνσταντίνου Αρμενοπούλου (1320-1380 μ.Χ.).

Ο Ναυτικός Νόμος των Ροδίων κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα απετέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση της νομοθεσίας που ρύθμιζε τα ναυτικά πράγματα σε ολόκληρη την έκταση της Μεσογείου.

Γενικώς, εν τέλει, η υπό των Ροδίων καθιέρωση κανόνων ναυτικής συμπεριφοράς και η επί χιλιετίες εφαρμογή των στην πράξη απετέλεσαν τη βάση για τη μέχρι σήμερα λειτουργία του διεθνούς ναυτικού δικαίου.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑΣ
Η ΑΘΗΝΑ ΣΤΟΥ ΟΘΩΝΑ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ
Εκδ. Καστανιώτης, σελ.240

Το νέο βιβλίο του Λόγιου δημοσιογράφου και ιστοριοδίφη Γιάννη Καίροφυλα αναφέρεται στην περίοδο της τριακονταετούς Βασιλείας του Όθωνα.

Μέσα από τις σελίδες του, κατορθώνει ο συγγραφέας να συνδυάσει την ιστορική έρευνα με τη γλαφυρότητα της αφήγησης και να καταγράψει την ιστορική πορεία της εποχής, τα μεγάλα πολιτικά και κοινωνικά

γεγονότα, να βιογραφήσει την ε-

ξέλιξη της πόλης των Αθηνών, από τα πρώτα πολεοδομικά σχέδια του Σταματίου Κλεάνθους και Εδουάρδου Σάουμπερτ μέχρι τη σημερινή πραγματικότητα, και να μας γνωρίσει την γοητεία της κοινωνίας της. Το βιβλίο αυτό, θα προσφέρει στον αναγνώστη στιγμές ψυχικής αγαλλίασης από μια πόλη μικρή, ανθρώπινη, γραφική και γοητευτική, που είχε ως επίκεντρο τα Ανάκτορα και το βασιλικό ζεύγος.

Γερ.-Νικ.Μπ.

KLAUS-VALTIN VON EICKSTEDT
ΤΟ ΑΣΚΛΗΠΕΙΩΝ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Μετάφραση Ιφιγένειας Λεβέντη
Εκδ. Εν Αθηναίς Αρχαιολογική Εταιρία, σελ. 58

Σε μια προσεγμένη, καθόγουστη και πλούσια με σημειώσεις και φωτογραφίες έκδοση της εν Αθήνας Αρχαιολογικής Εταιρίας, συναντάμε το πόνημα του Klaus-Valtin von Eickstedt, "ΤΟ ΑΣΚΛΗΠΕΙΩΝ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ".

Ο συγγραφέας, με προσεκτική ανίχνευση στις πηγές, σχολαστική ακρίβεια και γλαφυρότητα στη γραφή, αναφέρεται στην αποκάλυψη του ιερού στον Πειραιά (1888), καταγράφει την ιστορική διαδρομή του Ασκληπείου (η ίδρυσή του τοποθετείται στο 420 π.Χ.), ανα-

ζητά στη διαχρονικότητα τη γοητεία στο μύθο του Ασκληπείου, περιγράφει τις λατρείες και τους λατρευτικούς συσχετισμούς στο πειραϊκό Ασκληπείο, παρακολουθεί τις θυσίες και αποτυπώνει την εικόνα της διαδικασίας των θεραπειών που εφαρμοζόταν στο ιερό. Μια εξαιρετική μελέτη, όχι μόνο για μυημένους.

Γερ.-Νικ. Μπ.

ΧΡΗΣΤΟΣ Π. ΜΠΑΛΟΓΛΟΥ
Αριστοτέλης και Κρήτη.
Η κριτική των πολιτειακών και κοινωνικοοικονομικών θεσμών της Κρήτης υπό του Αριστοτέλους

Σ' ανάπτυπο από το περιοδικό "ΠΛΑΤΩΝ" της Εταιρείας Ελλήνων Φιλολόγων εκδόθηκε η ενδιαφέρουσα ελληνοκεντρική εργασία του διδάκτορος Χρήστου Π. Μπαλόγλου για τον μεγάλο Έλληνα φιλόσοφο Αριστοτέλη και τη σχέση του με την Κρήτη. Με κριτικό πνεύμα επιχειρείται επιτυχώς μια ενδιαφέρουσα κριτική ανάλυση των πολιτειακών και κοινωνικοοικονομικών θεσμών της Κρητικής Πολιτείας από τον Αριστοτέλη.

Πλούσια η βιβλιογραφία του συγγραφέως. Η όλη επίτομη εργασία του δρ. Χρ. Μπαλόγλου κεντρίζει το ενδιαφέρον των Ελλήνων και Φιλελλήνων και φωτίζει άγνωστες πτυχές για την κριτική θέση του Μεγίστου των Ελλήνων Φιλοσόφων Αριστοτέλους για τους κοινωνικοοικονομικούς θεσμούς της Κρητικής Πολιτείας.

Π. Μπαλ.

Η προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών από την Παράνομη Διακίνηση και η Διεκδίκησή τους
Πρακτικά Διημερίδας 24-25 Σεπτ. 2008
Υπουργείο Πολιτισμού σελ. 198

Σε ένα επιμελημένο τόμο, το Υπουργείο Πολιτισμού, εξέδωσε τα πρακτικά της Διημερίδας για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών, την παράνομη διακίνηση και τη διεκδίκησή τους.

Τα πρακτικά αυτά φωτίζουν πολύπλευρα το μείζον πρόβλημα της αρχαιοκαπηλείας παρουσιάζοντας και αναλύοντας τους μηχανισμούς παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών.

Οι εισηγήσεις από επιφανείς επιστήμονες, ειδικούς και εκπροσώπους διοικητικών αρχών ήταν υψηλού επιπέδου.

Υπήρχαν και εξειδικεύσεις όπως η προστασία των εκκλησιαστικών μνημείων και τις ενάδριας πολιτιστικής κληρονομιάς, τα διεθνή δίκτυα διακίνησης, το εθνικό, κοινοτικό και διεθνές δίκαιο προστασίας των αρχαιοτήτων κ.α.

Προτάθηκαν πρόσθετα μέτρα και βελτιώσεις προστασίας και ανιχνεύθηκαν τρόποι διεκδίκησης των αρχαιοτήτων που βρίσκονται παρανόμως εκτός Ελλάδας και έχουν μεγάλη διασπορά.

Χαρακτηριστικά στοιχεία:

Από το 1930 κι εξής: κληπέντα αρχαιολογικά αντικείμενα: 9.674.

2000-2008: 475 κατασχέσεις με 57.475 αντικείμενα και 1161 επαναπατρισθέντα.

Τα πρακτικά προσφέρουν μια ολοκληρωμένη εικόνα για τον αναγνώστη, απαραίτητη για να γίνει κοινωνός της προστασίας του αρχαιολογικού μας πλούτου.

Κ. Μαν.

ΤΑ ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΙΑ

Νέα μεταλλουργική μελέτη 50 χρόνια μετά*

Γιώργος Βαρουφάκης

Επικουρος Καθηγητής

Πανεπιστημίου Αθηνών,

Πρόεδρος της ΑΕ «Χαλυβουργική»

Στη δεκαετία του 1960 ο παρών ερευνητής ασχολήθηκε με τη μελέτη των λεγόμενων αγαλμάτων του Πειραιά, τα οποία είχαν βρεθεί σε σωστική ανασκαφή στον εν λόγω λιμένα. Την εποχή εκείνη δεν υπήρχε ακόμη το Αρχαιολογικό Μουσείο του Πειραιά και για το λόγο αυτό τα αγάλματα μεταφέρθηκαν στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο.

Διευθυντής τότε ήταν ο Χρήστος Καρούζος, ο οποίος απευθύνθηκε στον καθηγητή της Ανόργανης Χημείας Ελευθέριο Στάθη, ζητώντας τη βοήθειά του στο θέμα καθαρισμού των αγαλμάτων.

Ο τελευταίος του συνέστησε ως πρώτο βήμα να πλύνει καλά με αποσταγμένο νερό το εσωτερικό και το εξωτερικό κάθε αγάλματος. Ο Σπύρος Μαρινάτος όμως για καθαρά προσωπικούς λόγους, όπως αποδείχθηκε τελικά, κατηγορήσε τον Καρούζο ότι με τη διαδικασία που ακολούθησε κατέστρεψε τα αγάλματα.

Τότε, ο τελευταίος απευθύνθηκε ξανά στον Στάθη, προσκομίζοντας μάλιστα από το εσωτερικό των αγαλμάτων του Κούρου και της μικρής Άρτεμης από ένα μικρό δείγμα. Ο Στάθης με τη σειρά του κάλεσε τον γράφοντα και του ζήτησε να μελετήσει από μεταλλουργικής πλευράς τα δείγματα, ως ειδικός στα μέταλλα, ιδιαίτερα στο χαλκό, το σίδηρο και το χάλυβα, αλλά με την αυστηρή εντολή να μην αναμειχθεί στη διένεξη των αναφερθέντων δύο δόσεων τότε αρχαιολόγων.

Το αποτέλεσμα της μελέτης θα έδινε την ορθή απάντηση.

Η έρευνα διήρκεσε έξι ολόκληρα χρόνια, μια και ο γράφων εργαζόταν στη βαριά βιομηχανία της Χαλυβουργικής και ταξίδευε με τον αθησμόντο Παναγιώτη Αγγελόπουλο σε όλες τις αναπτυγμένες χώρες, προκειμένου να δημιουργήσουν μια κατοπονημένη βιομηχανία με υψικαμίνους και κλιβάνους παραγωγής χάλυβα.

Τελικά, η εργασία του με τον καθαρευουσιάνικο τίτλο (ήταν η γλώσσα της εποχής εκείνης) «Συμβολή εις την έρευνα της διαβρώσεως αρχαίων βρούνζων» θεωρήθηκε πρωτότυπη και ο εν λόγω ερευνητής απέκτησε τον τίτλο του διδάκτορα από τη Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών μετά τη σχετική δοκιμασία. Έκτοτε συνέχισε τη συνεργασία του με πολλούς αξιόλογους αρχαιολόγους και απέκτησε και τον τίτλο του επίκουρου καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Έτσι, χωρίς να το θέλει βρέθηκε μέσα σε έναν πραγματικό παράδεισο, την αρχαιολογία, που ποτέ δεν είχε φανταστεί την ύπαρξή του. Είναι γι' αυτό ευγνώμων στους αρχαιολόγους, που του χάρισαν μια τέτοια ευτυχία να συνεργάζεται για μισό αιώνα περίπου μαζί τους σε θέματα αρχαιομεταλλουργίας και γενικά αρχαίας τεχνολογίας. Τέλος, η έρευνα του γράφοντος απέδειξε ότι τα αγάλματα δεν έπαθαν καμία ζημιά με τη διαδικασία καθαρισμού που είχε ακολουθήσει ο Καρούζος, σύμφωνα με την υποδείξη του καθηγητή της Ανόργανης Χημείας και δασκάλου του συγγραφέα Ε. Στάθη. Η έρευνα συνεχίζεται! Η ιστορία της έρευνας των αγαλμάτων του Πειραιά συνεχίστηκε σήμερα ύστερα από μισό αιώνα περίπου μετά την εύρεση μερικών υπολειμμάτων του Κούρου και της μικρής Άρτεμης, ενώ το δείγμα της Αθηνάς προέρχεται από το φίδι, που αποτελεί διακοσμητικό τμήμα του αγάλματός της. Τα συμπεράσματα είναι πολύ ενδιαφέροντα και δείχνουν την εξέλιξη της τεχνολογίας στον τομέα της μεταλλουργίας και ειδικότερα της χύτευσης των αγαλμάτων ανάμεσα στην αρχαϊκή και στην κλασική εποχή.

Η νέα μεταλλουργική έρευνα γύρω από τρία αγάλματα του Πειραιά Η νέα μεταλλουργική έρευνα, που επαναλήφθηκε ύστερα από μισό αιώνα (1960-2010) και αυτή τη φορά μάλιστα στο Μουσείο του Πειραιά, περιλαμβάνει τα εξής αγάλματα: το άγαλμα του Κούρου, τη μικρή Άρτεμη και το κεφάλι του φιδιού από το άγαλμα της Αθηνάς. Σκοπός του πρώτου δείγματος, του Κούρου, που 50 χρόνια πριν είχε χαρακτηρισθεί ως άγαλμα του Απόλλωνα, δείχνει ότι ήταν καθαρά μεταλλικό με λίγα μόνα οξειδία.

Το δεύτερο δείγμα, που αρχικά θεωρήθηκε ότι πιθανόν να ανήκει στη μεγάλη Άρτεμη, αποδείχτηκε δυστυχώς από την έρευνα ότι ανήκει και αυτό στη μικρή Άρτεμη, αφού ήταν πλήρως οξειδωμένο, ενώ το άγαλμα της μεγάλης Άρτεμης δείχνει να διαθέτει, όπως όλα τα άλλα αγάλματα του μουσείου, μετάλλο κάτω από την οξειδωμένη εξωτερική επιφάνεια. Το τρίτο δείγμα, που ανήκει στην Αθηνά, προέρχεται

από το φίδι, που αποτελεί ένα διακοσμητικό τμήμα της πανέμορφης θεάς.

Το άγαλμα του Κούρου

Η σύνθεση του Κούρου είναι η ακόλουθη: χαλκός (Cu): 91,105%, κασσίτερος (Sn): 6,84 %.

Το άγαλμα του Κούρου, όπως δείχνει η πρόσφατη χημική εξέταση, περιέχει κυρίως χαλκό και κασσίτερο, ενώ όλα τα άλλα στοιχεία βρίσκονται σε ίχνη. Με άλλα λόγια αποτελεί ένα κλασικό κρατέρωμα (κ. μπρούντζο) της αρχαϊκής εποχής.

Το άγαλμα της Άρτεμης

Το δείγμα της Άρτεμης, που αρχικά θεωρήθηκε ότι πιθανόν να ανήκε στο μεγάλο άγαλμά της, δυστυχώς, όπως ήδη αναφέρθηκε, δεν περιέχει καθόλου μέταλλο, είναι τελείως οξειδωμένο και συνεπώς ανήκει στη μικρή Άρτεμη. Η χημική σύνθεση του αγάλματος είναι η ακόλουθη: οξείδιο του χαλκού (CuO): 84,48 %, οξείδιο του κασσίτερου (SnO): 9,769 %. Όλα τα άλλα οξείδια βρίσκονται σε ίχνη. Ως εκ τούτου και στην περίπτωση αυτή ο χαλκός και ο κασσίτερος αποτελούσαν τα κυρίως συστατικά μετάλλοι του αρχικού κράματος.

Το δείγμα της Αθηνάς

Μπορεί το δείγμα να προέρχεται από το φίδι, αλλά όλα δείχνουν ότι το τελευταίο αποτελεί τμήμα του εν λόγω αγάλματος. Επομένως, μπορεί να θεωρηθεί ότι η αναγραφόμενη χημική ανάλυση αφορά και τη σύνθεση τουλάχιστον ενός τμήματος του αγάλματος.

Η χημική εξέταση του δείγματος της Αθηνάς έδειξε την εξής σύνθεση: χαλκός (Cu): 80,59 %, κασσίτερος (Sn): 10,95 %, μόλυβδος (Pb): 6,48 %.

Εδώ παρουσιάζεται κάτι πολύ σημαντικό, κάτι καινούργιο, επαναστατικό στην τεχνολογία της χύτευσης των κραμάτων του χαλκού: εμφανίζεται ο μόλυβδος, ο οποίος ενισχύει την ευκατότητα του κράματος, δηλαδή αυξάνει τη ρευστότητα του κράματος κατά το χυτήριο και το διευκολύνει να εισχωρήσει με ευκολία σε όλες τις λεπτομέρειες της μήτρας. Η χρήση του μολύβδου, πέραν του κασσίτερου, αποτελεί μια θετική ένδειξη της εξέλιξης της μεταλλουργίας στους κλασικούς χρόνους συγκριτικά με την αρχαϊκή εποχή.

Συμπεράσματα

Ο ερευνητής είχε την τύχη να μελετήσει εκ νέου τα αγάλματα του Πειραιά, ύστερα από ανεύρεση στα εργαστήρια του μουσείου σπαραγμάτων από τα ίδια αγάλματα, δηλαδή του Κούρου και της μικρής Άρτεμης. Η νέα μελέτη περιλάμβανε και το άγαλμα της Αθηνάς, το οποίο έδειξε να περιέχει εκτός από τα βασικά μέταλλα του κρατερώματος, δηλαδή του χαλκού, και κασσίτερο και μόλυβδο. Η χρήση του τελευταίου είναι επαναστατική και η μελλοντική έρευνα και άλλων αγαλμάτων και κραμάτων χαλκού των κλασικών χρόνων μπορεί να βεβαιώσει την άποψη ότι η χρήση του μολύβδου ως συγκρατητικό στοιχείο αποτελούσε μια νέα μέθοδο, που εφαρμόζονταν στους κλασικούς χρόνους. Διαφορετικά, η νέα αυτή μέθοδος μπορεί να εφαρμοζόταν μόνο από κάποιον εξαιρετικό μεταλλουργό και της ομάδας του της κλασικής εποχής. Όπως και να έχει το θέμα, είναι βέβαιο ότι η μελλοντική έρευνα θα φέρει και νέα στοιχεία για τη στήριξη της μιας ή οποιασδήποτε άλλης άποψης.

Η ΚΙΝΗΣΗ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Συνέχεια από τη σελ. 13

ρου, κατά μήκος του περιφραγμένου χώρου του Εμπορίου (εικ.19). Εκεί άραζαν τα μικρότερα καράβια, όπως στις μέρες μας τα καΐκια, ενώ τα μεγαλύτερα αγκυροβολούσαν στ' ανοικτά. Χαμαδίηδες δούλοι ξεφόρτωναν τους σάκκους ή τους αμφορείς (εικ. 20), για τα βαρύτερα εμπορεύματα υπήρχαν απλοί γερανοί. Οι αγοραπωλησίες γίνονταν με βάση δείγματα στο ονομαζόμενο Δείγμα απέναντι στη μεγάλη προβλήτα (το Ζεύγμα). Μπροστά στο Δείγμα και το άγαλμα του Ποσειδώνα, βρίσκονταν και οι πάγκοι των σαράφηδων. Εκεί ήταν στημένες και οι στηλές με τους νόμους που αφορούσαν στο εμπόριο, όπως η σωζόμενη επιστολή του Αδριανού που όριζε τα κέρδη για τους μεταπράτες στο ιχθυεμπόριο.

Το σφυγμό της ζωής στο λιμάνι θα αναζητήσουμε πάλι στα κείμενα. Ο Αριστοφάνης, στους Αχαρνές, αναβιώνει στιγμιότυπα από τις προετοιμασίες της αναχώρησης του στόλου, όταν *"η πολητεία θάταν θόρυβο γεμάτη από τους στρατιώτες · και τ' αγάλματα θα χρύσωναν της Παλλήδαος· θα βούιζε η στοά (η Μακρά στοά) απ' το συναγμένο πλήθος, θα μοίραζαν στόρι εκεί, κάδους θαγόραζαν ελῆνες, σκόρδα, κρομμύδια θάταν σε δίχτυα, θάβηλες και στεφάνια, σαρδέλλες, αυλητρίδες, χέρια με φουσκάλες απ' τ' αἶμα μέρος θάβηλες στο ναυπηγείο κουπιά να ξύνουν, να χτυπούν καρφιά, να δένουν τρουπωτήρες στους σκαρμούς, σουραύλια να λαλούνε, και πίφερα, σφυρίγματα ν' ακούνε"* (μετ. Σταύρου). Στο Θουκυδίδη πάλι οφείλουμε τη καταλυτική περιγραφή του αποχαιρετισμού της μοιραίας στρατιάς της Σικελίας. Και ύστερα έχουμε τους γραφικούς τύπους του λιμανιού: το πολυποικίλο πλήθος των μετοίκων και των ξένων, το φαντασμένο πηλοκτήτη (τον αἰαζονία) των χαρακτήρων του θεόφραστου, που στέκει στο Ζεύγμα και καυχιέται για φανταστικά θαλασσοδάνεια, κέρδη και ζημιές ενώ στέλνει το δούλο του στην τράπεζα, απέναντι στο Δείγμα, για να εισπράξει ανύπαρκτα χρήματα, ή τον τύπο του χασομέρη που περνά την ώρα του χαζεύοντας τα πλοία, όπως ο Τιμόλκας και η παρέα του στο πλοίο του Λουκιανό. Τέλος είναι όλος αυτός ο κόσμος των εμπόρων και πηλοκτητών, που παράλληλα με την πώληση του φορτίου τους πρέπει να φροντίσουν να βρουν ναύλο για την επιστροφή, των ναυτών που εγκλωβισμένοι στη λιμενική ζωή γεμίζουν τα καπηλεία και τα πορνεία (Πολυδεύκης Θ, 34). Ο Αριστοφάνης που δεν συμπαθεί το χώρο, θα μας δώσει στην Ειρήνη ένα μάλλον δύσσομο στιγμιότυπο από αυτή την πλευρά του λιμανιού.

Σε μια εποχή όπου ο τρόπος επικοινωνίας, τα ταξίδια και οι συναλλαγές έχουν πρακτικώς εξαφανίσει το χρόνο και ομογενοποιήσει (αν μου επιτρέπεται η έκφραση) το χώρο, η αναηλιόωτη στους προηγούμενους αιώνες, αβέβαιη και συγχρόνως οικεία ατμόσφαιρα του παλιού λιμανιού, τόπου συνάντησης των δρόμων -και των ανθρώπων- της ξηράς και της θάλασσας δεν υπάρχει πιά. Εχει χαθεί μαζί με τους γερανούς και το δάσος των καταρτιών που ρικνίζονταν στο κύμα (εικ.21), το χάος από φωνές, χρώματα και μυρωδιές, το μαγικό κύκλω των ναυτικών, πηλοκτητών και εμπόρων και όλου εκείνου του κόσμου του λιμανιού, μαζί με τα συναισθήματα που συνόδευσαν την άφιξη ή των αναχώρηση: Τους αποχαιρετισμούς, τα καθοσώριασμα και την ανεπανόληπτη αίσθηση που είχες, καθώς ξημερώματα έμπαινες αργά-αργά στο ξένο λιμάνι. Μπορεί να αμφιβάλει κανείς αν οι αλλαγές αυτές, κινδυνεύουν πραγματικά -παρά την σύγχρονη τρομακτική αύξηση της πυκνότητας του δικτύου και του μεγέθους των μετακινήσεων ανθρώπων και εμπορευμάτων- να αλλοιώσουν το νόημα και την ποιότητα του ταξιδιού. Το βέβαιο είναι πάντως ότι θα κάνουν για μας όλο και πιο δύσκολη την κατανόηση της κίνησης ανθρώπων και εμπορευμάτων της Μεσογείου στην αρχαιότητα.

1. Το κείμενο αναπαράγει, με μικρές αλλαγές, την ομιλία μου στη συνάντηση: "Μεσόγειος. Μια υπόθεση σαγήνης. Η κίνηση των ανθρώπων και των εμπορευμάτων στα λιμάνια της Μεσογείου στην αρχαιότητα και σήμερα" που πραγματοποιήθηκε στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών στις 27/4/2011.

2. Για την παραγωγή και το εμπόριο του κρασιού βλ. Πειραικό Ορόσημο 29 (Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2009)

ΠΑΥΛΟΥ Ρ. ΜΠΑΛΟΓΛΟΥ

Πρόεδρου του Ομίλου Πειραιώς για τη Διάδοση
της Ελληνικής Γλώσσας και Γεν. Γραμματέως
Φιλολογικής Στέγης Πειραιώς

Ιστορία των λέξεων

ΟΝΟΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΒΡΑΪΚΗ

Είναι πολλή τα κύρια ονόματα Εβραϊκής προελεύσεως που χρησιμοποιούνται στην Ελληνική. Τι σημαίνουν:

Εμμανουήλ σημαίνει ο Θεός μεθ' ημών.

Δανιήλ: Κριτής μου ο Θεός.

Μιχαήλ: Ποιός είναι σαν τον Θεό.

Γαβριήλ: Δύναμή μου ο Θεός

Ραφαήλ: Θεράπων μου ο Θεός

Σαμουήλ: Όνομά μου ο Θεός

Ελίσσάβετ: Θεός μου το χρήμα.

Άλλωστε ΗΛ σημαίνει Θεός κι ΗΛΙ: Θεός μου ή Θεέ μου (στην κλητική). Συναντάται συχνά στα σταυρόθεξα ως ο Θεός των Φοινίκων κι είναι γνωστή η φράση της Βίβλου: Ηλί, Η-λί λαμά σαβαχθανί (Θεέ μου, Θεέ μου γιατί με εγκατέλειπες).

Το φωνήεν η/ι, μετατρέπεται σε ε/ε. Πρόκειται για φωνολογική μεταβολή που λέγεται πτώση φωνήεντος (falling of the vowel), αντίστροφο φαινόμενο της ανύψωσης φωνήεντος (raising of the vowel). Έτσι εξηγείται γλωσσολογικά (επίπεδο φωνολογίας) γιατί το abcde προφέρεται στη βορειότερη αγγλική /ei/bi/si/di/i/, ενώ στη νοτιότερη γαλλική προφέρεται /a/be/se/de/e/.

Άλλωστε κι ο καθηγητής Γ. Μπαμπινιώτης στο Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας γράφει, ότι Ελίσσάβετ σημαίνει: Θεός μου η αφθονία.

Ως γνωστόν η αφθονία των υλικών τουλάχιστον αγαθών μετράται με το χρήμα, που είναι παν το χρώμενο.

Ενώ η Εβραϊκή λέξη Σάββας σημαίνει: ανάπαυση.

Άλλωστε κι η σχετική εντολή λέγει "Έξι ημέρες εργά και ποιήσεις πάντα τα έργα σου την δε εβδόμην Σάββατον υμνήσεις Κύριον τον Θεόν Σου".

Εν τέλει...

Εν τέλει... ο Στράβων είχε δίκιο. Ο Πειραιάς ήταν νησί. Όπως επιβεβαιώνουν Έλληνες και Γάλλοι γεωλόγοι και αρχαιολόγοι, ο Πειραιάς πριν ενωθεί με την υπόλοιπη Αττική ήταν νησί.

Από δειγματοληπτικές γεωτρήσεις που πραγματοποίησε η ερευνητική ομάδα στον Πειραιά και στον Κηφισό και χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της ραδιοχρονολόγησης άνθρακα μπόρεσε να προσδιορίσει το γεωλογικό χρονικό της περιοχής.

Το αποτέλεσμα της έρευνας γεω-αρχαιολογίας παρουσιάστηκε στην έγκριτη επιθεώρηση Geology.

Πριν από 8.000 χρόνια - γράφουν οι ερευνητές - στην αρχή της Ολθόκαινου εποχής, ο Πειραιάς ήταν λόφος συνδεδεμένος με την ηπειρωτική Αττική μέσω μιας γέφυρας ξηράς. Η κατάσταση άλλαξε ριζικά στο διάστημα 4850 - 3450 π.Χ., όταν η

στάθμη της Μεσογείου άρχισε ν' ανεβαίνει μετά την λήξη της εποχής των παγετώνων. Ο Πειραιάς έγινε έτσι νησί που διαχωριζόταν από την Αθήνα, από ένα ρηχό κόλπο.

Στη συνέχεια όμως η γεωλογία της περιοχής άλλαξε, από τα ποτάμια Κηφισού και Κορυδαλλικού, των οποίων οι αποθέσεις ιζημάτων, σχημάτισαν, μια λιμνοθάλασσα ανάμεσα στον Πειραιά και στην Αθήνα.

Αυτή η διαδικασία συνεχίστηκε μέχρι τον 5ο π.Χ. αιώνα, όταν ο Θεμιστοκλής, ο Κίμων και αργότερα ο Περικλής κατασκεύασαν τα Μακρά Τείχη, χτισμένα πάνω σ' ένα παράκτιο τέarma που ονομαζόταν "Αήπεδο".

Τα ευρήματα αποκλίνουν την περίπτωση ή εξαφάνιση του βάλτου να οφείλεται στα σημαντικά αυτά έργα.

Την έρευνα παρουσιάζουν: ο κ. Κοσμάς Παυλίδουλης καθηγητής του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου, η κ. Μαρία Τριανταφύλλου της Σχολής Γεωλογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και οι συνεργάτες τους από το Γαλλικό Κέντρο Επιστημονικής Έρευνας (CNRS) και το Πανεπιστήμιο Παρισιού Ι.

Εν τέλει... πυκνώνουν οι πρωτοβουλίες πολιτών που ευαισθητοποιούνται για την πόλη και αποφασίζουν να δράσουν συμβάλλοντας στην άμεση επίλυση προβλημάτων, όπως είναι οι καθαρές ακτές.

Έχοντας τη συμπαράσταση του Δήμου Πειραιά με τη διάθεση του κατάλληλου εξο-

πλισμού και προσωπικού καθαριότητας, οι Πειραιώτες εθελοντές PireActive, μαζί με τους Atenistas και τους Υδροναύτες καθάρισαν πρόσφατα την παραλία στην περιοχή του Σταδίου Ειρήνης και Φιλίας.

Μαζεύτηκε ένας τεράστιος όγκος σκουπιδιών και χρειάστηκαν αρκετά δρομολόγια απορριμματοφόρων για να μεταφερθούν τα συγκεντρωθέντα απορρίμματα.

Παρόληθλα οι Υδροναύτες καθάρισαν το βυθό. Πλαστικό, γιαλί, χαρτί διαχωρίστηκαν για να ανακυκλωθούν.

Αναούρθηκαν πολλά ογκώδη αντικείμενα (λάστυχα αυτοκινήτων, κορμοί, έπιπλα, ηλεκτρικές συσκευές).

Μια άλλη πρωτοβουλία, αυτή τη φορά από τον Πειραικό Φαρμακευτικό Συνεταιρισμό, ο οποίος μαζί με τα μέλη του Φαρμακευτικού Συλλόγου Πειραιά και πόλη με τη στήριξη του Δήμου Πειραιά, καθάρισαν την πηλζ της Φρεαττύδας.

Επίσης την ημέρα της Παγκόσμιας ημέρας Περιβάλλοντος, παιδιά από τις Ακαδημίες ποδοσφαίρου του Ολυμπιακού και της Ιστιοπλοΐας, ναυτοπρόσκοποι εθελοντές μαθητές μαζί με το Δήμο Πειραιά καθάρισαν την πηλζ Βοτσαλιάς, έχοντας ως σύνθημα: "Καθαρίζουμε, ανακυκλώνουμε, φυτεύουμε, αθλούμαστε, ζούμε στον Πειραιά".

Αξίζουν συγχαρητήρια σ' όλες αυτές τις πρωτοβουλίες. Μας γεμίζουν ελπίδα τέτοιες ενέργειες που αποδεικνύουν ότι ενεργοποιείται η κοινωνία των πολιτών.

Εν τέλει... παρουσιάστηκαν στο Συμβούλιο Μουσείων του Υπουργείου Πολιτισμού τα σχέδια για το Μουσείο Ενάλιων Αρχαιοτή-

των που θα δημιουργηθεί στον Πειραιά κοντά στην Ηετιώνεια Πύλη στο παλιό κτίριο του "Σιλό". Το νέο Μουσείο εντάσσεται στην "Πολιτιστική Ακτή" που έχει παρουσιάσει πριν από 5 μήνες ο ΟΛΠ.

Σύμφωνα με τα σχέδια, οι εκθεσιακοί χώροι καταλαμβάνουν 5.000 τ.μ., οι χώροι εξυπηρέτησης 1.500 τ.μ., (χώροι υποδοχής, αναψυκτήριο, εστιατόριο), οι χώροι περιοδικών εκθέσεων 500 τ.μ., οι χώροι εκπαιδευτικών προγραμμάτων με βιβλιοθήκη, αμφιθέατρο 800 τ.μ., τα εργαστήρια 1.400 τ.μ., δεξαμενές αφαίμαξης για τα ευρήματα που ανασύρονται 400 τ.μ., οι αποθήκες 1450 τ.μ., οι χώροι διοίκησης 500 τ.μ. και οι χώροι τεχνολογικών εγκαταστάσεων 100 τ.μ. Συνολικά, οι ωφελίμοι χώροι έχουν εμβαδό 11.000 τ.μ. Υπολογίζεται ότι θα εκτεθούν 2.000 αρχαιολογικά και νεότερα ευρήματα που προέρχο-

νται από ναυάγια, παράκτιους οικισμούς, λιμνία κ.α.

Πιο συγκεκριμένα ο επισκέπτης, θα μπορεί να δει από κοντά εμπορικούς αμφορείς, χρηστικά και επιτραπέζια κεραμικά, αγάλματα, γλυπτά, αρχιτεκτονικά μέλη, μέσα συναλλήλων, σκαριά και εξοπλισμός πλοίων, οπλισμός και οπλικά εργαλεία, επιγραφές, είδη ρουχισμού και καθημερινότητας κ.α. Όλο το υλικό οργανώνεται σε έξι θεματικές ενότητες

1) Η θάλασσα, το περιβάλλον και ο άνθρωπος 2) Ενάλια Αρχαιολογία: Έρευνες και Ανασκαφές σε Υδάτινο Περιβάλλον 3) Χρονικά ψυλλίες στο βυθό... σταθμοί στο χρόνο με παρουσίαση κλειστών συνόλων, οικισμών 4) Προστασία, διαχείριση και ανάδειξη της ενάλιας πολιτιστικής κληρονομιάς. 5) Ναυαγία. Αναφορές στις τέχνες και τα γράμματα 6) Το κτίριο του "Σιλό" με αναφορά στο εμπόριο σίτου από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα.

Εν τέλει... το "Διάζωμα" - ένα σωματείο που έχει Πρόεδρο τον πρώην Υπουργό κ. Δήμαρχο Καλαμάτας κ. Σταύρο Μπένο και έχει ως σκοπό του να συμβάλει στη προστασία και στην ανάδειξη των αρχαίων θεάτρων, ωδείων, σταδίων, αμφιθεάτρων - κάνει καταπληκτική δουλειά. Και έχει μόνο 3 χρόνια ζωής!

Η καμπάνια που κάνει με το χαρακτηριστικό τίτλο: "Υιοθετείστε ένα Αρχαίο Θέατρο" έχει πολύ καλά αποτελέσματα.

Τα δημοσιευμένα στοιχεία για την ανταπόκριση των πολιτών που βρίσκονται αναρτημένα στον ιστότοπο του "Διαζώματος" δείχνουν ότι μέχρι τώρα έχουν συγκεντρωθεί 229.000 ευρώ, και αφορά "υιοθεσίες" 41 αρχαίων θεάτρων.

Τα χρήματα αυτά προορίζονται για την ανάθεση μελετών σε συνεργασία με τις υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και εγκρίνονται από το Κ.Α.Σ.

Στόχος των μελετών είναι η ένταξη προγραμμάτων για τα αρχαία θέατρα στο ΕΣΠΑ ή σε μεγάλα χορηγικά προγράμματα.

Μέχρι στιγμής έχουν ανατεθεί μελέτες αποκατάστασης των αρχαίων θεάτρων των Δελφών, της Δήλου και της Μήλου.

Εν τέλει... για ορισμένους φαίνεται πως ισχύει το ρητό: "ο σκοπός αγιάζει τα μέσα". Πρόσφατα έκαναν την εμφάνισή τους πανό με συνθήματα στα αγγλικά και διαδηλώτες του ΠΑΜΕ στην Ακρόπολη. Είναι η ποθητοτή φορά που γίνεται κάτι τέτοιο.

Τελικά όλα θυσιάζονται στο βωμό των δύο λεπτών δημοσιότητας;

Η Ακρόπολη, το σύμβολο αυτό του Παγκόσμιου Πολιτισμού (καθώς και όλοι οι αρχαιολογικοί χώροι) πρέπει να μείνουν έξω από τέτοια χάλπηνγκς, που μεταφέρουν μια εικόνα δυσφήμισης στο εξωτερικό.

Ας βρουν άλλους τρόπους έκφρασης της διαμαρτυρίας τους και όχι να εκμεταλλεύονται τη διασημότητα των μνημείων.

